

URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE PRED
EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA

PREGLED PRAKSE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Informacije o novim presudama i
odlukama Europskog suda za ljudska
prava

RUJAN - PROSINAC 2024.

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

SAVSKA CESTA 28, ZAGREB
TEL: 01 6444 600, FAX: 01 6444 613
E-MAIL: ured@zastupnik-esljp.gov.hr
WEB: uredzastupnika.gov.hr

Ovaj pregled prakse sadrži sažetke presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava prema odabiru Ureda zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava u relevantnom razdoblju.

Sve sažetke izradio je Ured zastupnika pred Europskim sudom za ljudska prava i oni ne predstavljaju službeni dokument Europskog suda za ljudska prava.

Izvorni tekstovi presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava na temelju kojih su izrađeni sažeci mogu se pronaći na stranicama Europskog suda za ljudska prava (www.echr.coe.int) putem tražilice HUDOC.

Na stranicama Ureda zastupnika (uredzastupnika.gov.hr) dostupni su prijevodi svih presuda i odluka protiv Republike Hrvatske.

Glavna urednica:

Štefica Stažnik, zastupnica Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

Uredništvo:

Ana Patiniotis, pomoćnica zastupnice,

David Adesola Bankole, suradnik zastupnice,

Martina Dedić, suradnica u Uredu zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

© 2025. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskom sudom za ljudska prava

SADRŽAJ

UVOD	4
OBVEZA NA POŠTOVANJE LJUDSKIH PRAVA	6
A.L. I E.J. PROTIV FRANCUSKE	6
ZABRANA MUČENJA	11
G.R.J. PROTIV GRČKE	11
ZABRANA ROPSTVA I PRISILNOG RADA	15
F.M. I DRUGI PROTIV RUSIJE	15
PRAVO NA POŠTENO SUĐENJE	22
FABBRI I DRUGI PROTIV SAN MARINA	22
X I DRUGI PROTIV SLOVENIJE	27
PRAVO NA POŠTOVANJE PRIVATNOG I OBITELJSKOG ŽIVOTA	33
MARTINEZ ALVARADO PROTIV NIZOZEMSKJE	33
PINDO MULLA PROTIV ŠPANJOLSKE	39
ZABRANA DISKRIMINACIJE	44
S PROTIV ČEŠKE	44
OPĆA ZABRANA DISKRIMINACIJE	48
FERRERO QUINTANA PROTIV ŠPANJOLSKE	48

UVOD

Pregled prakse Europskog suda za ljudska prava (dalje: ESLJP) koji uključuje razdoblje od rujna do prosinca 2024. godine, sadrži dvije presude velikog vijeća ESLJP-a, pet presuda vijeća ESLJP-a i tri odluke o nedopuštenosti. Presude i odluke se odnose na različita prava i slobode zajamčene Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencije) koja je Sud u tome razdoblju razmatrao, a koje su važne jer predstavljaju razvoj sudske prakse.

ESLJP se u predmetu **A.L. i E.J. protiv Francuske** bavio pitanjem nadležnosti države ugovornice za navodnu povredu prava zajamčenih člancima 8. (pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života), 6. (pravo na pošteno suđenje) i 13. (pravo na djelotvoran pravni lijek) Konvencije, te uvjetima dopuštenosti podnošenja zahtjeva. Podaci prikupljeni iz šifrirane komunikacijske aplikacije su temeljem Europskog istražnog naloga prosljeđeni Ujedinjenoj Kraljevini te su korišteni kao dokaz protiv podnositelja zahtjeva u kaznenom postupku. Unatoč tome što im je priznao status žrtve, ESLJP je utvrdio da su podnositelji bili obvezni iscrpiti dostupna domaća pravna sredstva u Francuskoj, iako su prebivali izvan te države i nisu dobrovoljno pristali na nadležnost iste. Slijedom navedenog, ESLJP je odbacio zahtjev podnositelja kao nedopušten jer nisu iskoristili dostupna pravna sredstva u Francuskoj.

U predmetu **F.M. i drugi protiv Rusije**, ESLJP je utvrdio da je propust tužene države da provede kazneni progon, te da osudi postupanje prema podnositeljicama predstavljalo odobravanje trgovanja ljudima, iskorištavanje rada i rodno uvjetovanog nasilja. Takvim postupanjem, Rusija je izrazila diskriminirajući stav prema podnositeljicama kao ženama koje su bile strane radnice s nereguliranim imigracijskim statusom. Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio povredu materijalnog i postupovnog aspekta čl. 4. Konvencije te povredu čl. 14. u vezi s čl. 4. Konvencije.

Presuda **Fabbi i drugi protiv San Marina** se bavila pitanjem je li obustava kaznenog postupka, a do koje je došlo zbog neaktivnosti pravosudnih tijela, povrijedila pravo na pristup sudu podnositelja koji su kao žrtve u tim postupcima nastojali ostvariti svoje građanske/imovinskopravne zahtjeve. ESLJP je utvrdio da neaktivnost pravosudnog sustava nije bila jedini uzrok obustave kaznenog postupka, jer ni sami podnositelji nisu postupali s dužnom pažnjom. Stoga je utvrdio da nije došlo do povrede prava na pristup sudu.

U predmetu **Ferrero Quintana protiv Španjolske** ESLJP je razmatrao predstavlja li dobno ograničenje za zapošljavanje u policijskoj službi diskriminaciju. ESLJP je zaključio da je postavljanje gornje dobne granice za pristup radnom mjestu policijskog službenika bilo nužno kako bi se osigurala i održala spremnost policijskih snaga. Navodeći da je tužena država uživala široko polje slobodne ocjene u tom području, utvrdio je da nije došlo do povrede čl. 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju.

ESLJP se u predmetu **G.R.J. protiv Grčke** bavio pitanjem prisilnog vraćanja migranata iz Grčke u Tursku. Uzimajući u obzir da je tužena država u potpunosti porekla činjenično stanje predmeta te činjenicu da podnositelj zahtjeva nije uspio pružiti *prima facie* dokaze o svojoj prisutnosti na grčkom teritoriju, kao ni o protjerivanju iz Grčke u Tursku u predmetnom razdoblju, ESLJP je zahtjev podnositelja proglasio nedopuštenim kao nespojiv *ratione personae* s odredbama Konvencije.

Pitanjem spajanja obitelji ESLJP se bavio u predmetima **Martinez Alvarado protiv Nizozemske** i **Kumari protiv Nizozemske**. U predmetu **Martinez Alvarado protiv Nizozemske**, ESLJP je utvrdio povredu čl. 8. Konvencije navodeći da je između podnositelja i njegovih sestara postojala ovisnost koja je nadilazila uobičajene emocionalne veze između odraslih braće i sestara zbog čega je između njih postojao „obiteljski život“ u smislu čl. 8. Konvencije. *A contrario*, ESLJP je u odluci **Kumari protiv Nizozemske** proglasio nedopuštenim zahtjev podnositeljice koja je tražila izdavanje boravišne dozvole radi spajanja obitelji s njezinim punoljetnim sinom, navodeći da između njih nije postojao obiteljski život koji bi uživao zaštitu čl. 8. Konvencije.

Predstavlja li medicinski tretman u hitnim medicinskim slučajevima povredu prava na osobnu autonomiju ako je učinjen protivno željama pacijenta? Navedeno pitanje ESLJP je razmatrao u predmetu **Pindo Mulla protiv Španjolske**. Iako je ESLJP cijenio da su poduzete radnje bile motivirane pružanjem odgovarajuće medicinske skrbi, naveo je da je propust u komunikaciji između zdravstvenog osoblja i dežurnog suca doveo do toga da je ovlast odlučivanja prenesena s podnositeljice na liječnike. Stoga je ESLJP utvrdio povredu čl. 8. Konvencije.

U predmetu **S protiv Češke** ESLJP se bavio pitanjem inkluzivnog obrazovanja i provedbe mjera razumne prilagodbe škola za djecu s invaliditetom. ESLJP je utvrdio da nije došlo do povrede prava podnositelja, djeteta s poremećajem iz spektra autizma, s obzirom da su nacionalne vlasti bile svjesne svojih obveza da osiguraju učinkovito obrazovanje bez diskriminacije, nisu zanemarivale podnositeljeve poteškoće te su nastojale pronaći učinkovito rješenje istih.

Konačno, ESLJP je u predmetu **X i drugi protiv Slovenije** odlučivao o načinu dodjele predmeta sucima u rad, te o određivanju roditeljskih prava u postupcima skrbništva i ostvarivanja prava na kontakt s djecom. Utvrdio je da nacionalni sudovi nisu poštovali potrebu za osiguranjem slučajnosti u dodjeli predmeta (povreda čl. 6. st. 1. Konvencije), kao i da nacionalni sudovi nisu osigurali pravilno zastupanje djece podnositelja zahtjeva, te da je odluci o prekidu kontakta između podnositelja trebala prethoditi primjena blaže mjere (povreda čl. 8. Konvencije).

OBVEZA NA POŠTOVANJE LJUDSKIH PRAVA

ČLANAK 1.

Visoke ugovorne stranke osigurat će svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom prava i slobode određene u odjeljku I. ove Konvencije.

A.L. I E.J. PROTIV FRANCUSKE

*zahtjevi br. 44715/20 i 47930/21
odluka vijeća od 24. rujna 2024.*

PODNOŠITELJI ZAHTEVA NISU ISCRPILI DJELOTVORNA DOMAĆA PRAVNA SREDSTVA ZA OSPORAVANJE PRIJENOSA PODATAKA PROVEDENOG NA TEMELJU EUROPSKOG ISTRAŽNOG NALOGA

ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva osuđeni su u Ujedinjenoj Kraljevini za kaznena djela neovlaštenog prometa droga (A.L.) te neovlaštenog prometa droga, sudjelovanja u zavjeri za počinjenje triju ubojstava i iznudu (E.J.). U oba kaznena postupka tužiteljstvo je kao dokaz koristilo podatke preuzete s EncroChata, šifriranog telekomunikacijskog sustava. Dokazni materijal je pribavljen tijekom ranije istrage pokrenute u Francuskoj zbog sumnje da su brojne kriminalne organizacije prešle na korištenje EncroChata. Istraga je pokazala da EncroChat djeluje kao zatvorena mreža koja koristi modificirane pametne telefone povezane s poslužiteljem smještenim u Francuskoj. Sudac u Lilleu odobrio je mjeru daljinskog preuzimanja podataka sa svih uređaja povezanih na EncroChat mrežu. Paralelno s tim, aktivirani su različiti mehanizmi policijske i pravosudne suradnje kako bi se osigurala koordinacija između francuskih i nizozemskih tijela. Predmet EncroChat otvoren je i pri Agenciji Europske unije za suradnju u kaznenom pravosuđu (Eurojust), a dodatnu potporu pružila je i Agencija Europske unije za suradnju tijela za izvršavanje zakonodavstva (Europol). Nakon što su francuske i nizozemske vlasti obavijestile svoje britanske kolege o planiranoj operaciji prikupljanja podataka, britanske vlasti izdale su Europski istražni nalog (EIN). Temeljem tog naloga preneseni su podaci koje su francuska tijela prikupila s uređaja u Ujedinjenoj Kraljevini. Operacija preuzimanja podataka s EncroChata rezultirala je uhićenjem nekoliko tisuća osumnjičenika diljem svijeta, kao i zapljenom više stotina tona droge te velike količine vatrenog oružja, eksploziva i nezakonito stečenih sredstava.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 8. Konvencije, podnositelji su prigovorili da su daljinsko preuzimanje i prijenos podataka britanskim nadležnim tijelima uzrokovali povredu njihovog prava na poštovanje privatnog života. Nadalje, pozivajući se na članak 6. i 13. Konvencije, tvrdili su da nisu imali na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo radi osporavanja predmetnog prikupljanja podataka.

OCJENA ESLJP-a

Članak 1. Konvencije

Postojanje nadležnosti nužan je uvjet da bi se država ugovornica mogla smatrati odgovornom za radnje ili propuste koji uzrokuju povrede prava i sloboda zajamčenih Konvencijom ([Catan i drugi protiv Republike Moldavije i Rusije](#) [VV], br. 43370/04, st. 103.). Nadležnost neke države temeljem čl. 1. Konvencije prvenstveno je teritorijalna, ali postoje iznimni slučajevi kada akti države ugovornice koji su izvršeni ili imaju učinke izvan njezinog državnog područja mogu predstavljati izvršavanje nadležnosti u smislu tog članka ([Al-Skeini i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine](#) [VV], br. 55721/07, st. 131.). U te slučajeve ubrajaju se radnje ili propusti diplomatskih i konzularnih predstavnika kada, u svom službenom svojstvu, u inozemstvu izvršavaju svoje ovlasti u odnosu na državljane te države ili njihovu imovinu, zatim radnje kojima određena država u inozemstvu izvršava sve ili pojedine javne ovlasti uz poziv ili prešutnu suglasnost vlade tog teritorija, te upotreba sile od strane predstavnika države koji djeluju izvan njezina državnog područja ([M.N. i drugi protiv Belgije](#) ((odl.) [VV], br. 3599/18, st. 105. i 106., 5. svibnja 2020.).

Kada država, preko svojih agenata, vrši kontrolu i vlast nad pojedincem, tada ima obvezu prema čl. 1. Konvencije osigurati tom pojedincu prava i slobode zajamčene Konvencijom ([Gruzija protiv Rusije](#) (III) [VV], br. 38263/08, st. 114.-115., 21. siječnja 2021.¹).

Kada država, preko svojih agenata, vrši kontrolu i vlast nad pojedincem, tada ima obvezu prema članku 1. Konvencije osigurati tom pojedincu prava i slobode zajamčene Konvencijom.

U ovom predmetu, sporni podaci prikupljeni su putem udaljenog pristupa provedenog u okviru kaznenih istraga povjerenih francuskim istražiteljima, pod nadzorom francuskih sudaca i državnih odvjetnika. Operacije prikupljanja podataka odvijale su se s francuskog državnog područja, pri čemu je udaljeni pristup pokrenut sa servera smještenog u Francuskoj. Stoga se mjera preuzimanja podataka može pripisati Francuskoj. Činjenica da je ova operacija imala određene učinke i izvan francuskog teritorija, omogućujući pristup podacima pohranjenima na uređajima u inozemstvu, ne dovodi u pitanje zaključak o postojanju francuske nadležnosti.

¹ Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#)

Podatke koji se odnose na korisnike EncroChata s teritorija Ujedinjene Kraljevine prikupili su francuski istražitelji, prije nego što su ih ustupili britanskoj Nacionalnoj agenciji za borbu protiv kriminala sukladno uputi francuskog tužitelja i na temelju EIN-a. Nije bilo indicija da su prikupljeni podaci bili pohranjeni izvan Francuske. Francuski istražitelji mogli su izvršiti britanski EIN djelujući izravno iz Francuske, čime je potvrđeno da su podaci pohranjeni i proslijeđeni s francuskog državnog područja.

Prikupljeni podaci odnosili su se na korisnike EncroChata i omogućavali su njihovu identifikaciju. Činjenica da su korisnici identificirani tek nakon izvršenja EIN-a ne umanjuje osobni karakter tih podataka niti oslobađa Francusku obveze poštovanja prava ispitanika.

Sijedom navedenog, ESLJP je utvrdio nadležnost Francuske u ovom predmetu. Takav zaključak bio je i u skladu s praksom Suda Europske unije, prema kojoj načelo uzajamnog priznavanja presuda i sudskih odluka isključuje mogućnost preispitivanja zakonitosti načina prikupljanja dokaza u državi izvršenja EIN-a².

Status žrtve

Da bi mogao podnijeti zahtjev u skladu s čl. 34., pojedinac mora dokazati da je mjera kojoj prigovara „izravno utjecala” na njega ili nju ([Burden protiv Ujedinjene Kraljevine](#) [VV], br. 13378/05, st. 33.). To je neophodno za pokretanje zaštitnih mehanizama Konvencije, no taj se kriterij ne bi trebao primjenjivati na krut, mehanički i nefleksibilan način ([Centar za pravna istraživanja u ime Valentina Câmpeanua protiv Rumunjske](#) [VV], br. 47848/08, st. 96.).

U ovom predmetu, mjere prikupljanja podataka bile su usmjerene na ograničeni krug osoba, odnosno na korisnike EncroChata, a ne na opću populaciju korisnika telekomunikacija. Preostalo je utvrditi jesu li podnositelji zahtjeva dokazali da su pripadali toj ciljanoj skupini.

Protiv podnositelja zahtjeva pokrenuti su kazneni postupci u Ujedinjenoj Kraljevini u kojima su optuženi za korištenje EncroChata na temelju dokaza pribavljenih tijekom operacije preuzimanja podataka s EncroChata. Iako su podnositelji pred britanskim vlastima porekli korištenje EncroChata i pred ESLJP-om nisu izriječno tvrdili da su bili korisnici tog sustava, ESLJP je to smatrao razumljivim jer bi takvo priznanje utjecalo na ocjenu njihove kaznene odgovornosti. Naime, zahtijevanje da podnositelji dokažu da su u relevantnom razdoblju bili korisnici EncroChata dovelo bi do samooptuživanja te bi predstavljalo nerazmjernu prepreku ostvarivanju prava na pojedinačni zahtjev u smislu čl. 34. Konvencije.

Stoga je ESLJP zaključio da su dokazi koje su podnositelji podnijeli bili dovoljni za priznavanje statusa žrtve.

² Vidi presudu Suda EU [C-670/221, M. N. \(EncroChat\)](#)

Iskrpljivanje domaćih pravnih sredstava

Podnositelji zahtjeva su morali iscrpiti domaća pravna sredstva dostupna u Francuskoj unatoč činjenici što su prebivali izvan te države i unatoč tome što nisu dobrovoljno pristali na nadležnost te države.

Francuskim Zakonom o kaznenom postupku (ZKP) predviđena je mogućnost osporavanja mjera poduzetih na francuskom državnom području temeljem EIN-a, pod uvjetom da se iste mjere mogu osporavati u okviru domaćeg kaznenog postupka. ESLJP je utvrdio da predmetna odredba omogućuje svakoj „dotičnoj osobi“ korištenje pravnih sredstava dostupnih u unutarnjem pravnom poretku Francuske, kao da je sporna mjera provedena u okviru domaće kaznene istrage.

Ova zakonska odredba predstavlja transpoziciju čl. 14. [Direktive 2014/41/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o Europskom istražnom nalogu u kaznenim stvarima](#) (Direktiva o EIN-u), koji obvezuje države članice da „osiguravaju da su pravna sredstva, jednaka onima koja su dostupna u sličnom domaćem slučaju, primjenjiva na istražne mjere navedene u EIN-u“. Ova obveza dodatno je potvrđena u sudskoj praksi Suda EU, osobito u presudi [Gavanozov II](#) (C-852/19), gdje je istaknuta obveza država članica da osiguraju pravo na djelotvorno pravno sredstvo sukladno čl. 47. Povelje EU-a o temeljnim pravima.

Iako su podnositelji pred britanskim vlastima porekli korištenje EncroChata i pred ESLJP-om nisu izrijekom tvrdili da su bili korisnici tog sustava, ESLJP je to smatrao razumljivim jer bi takvo priznanje utjecalo na ocjenu njihove kaznene odgovornosti, odnosno dovelo bi do samooptuživanja te bi predstavljalo nerazmjernu prepreku ostvarivanju prava na pojedinačni zahtjev u smislu članka 34. Konvencije.

Sukladno relevantnoj odredbi francuskog ZKP-a, podnositelji zahtjeva imali su mogućnost zatražiti izuzeće dokaza pribavljenih provedbom EIN-a, pod istim uvjetima i postupovnim pravilima kao i osoba pod istragom u Francuskoj. Naime, podnositelji su mogli osporavati zakonitost i proporcionalnost prikupljanja podataka, njihov prijenos Ujedinjenoj Kraljevini, te prigovoriti da su mjere prikupljanja podataka bile protivne čl. 8. Konvencije.

Nadalje, ESLJP je istaknuo da podnošenjem zahtjeva za izuzeće dokaza podnositelji ne bi riskirali samooptuživanje budući da je domaća sudska praksa dopuštala zahtjeve za izuzeće dokaza i osobama protiv kojih se vodio kazneni postupak zbog korištenja EncroChata.

Slijedom navedenog, ESLJP je zaključio da je podnositeljima bilo dostupno pravno sredstvo za osporavanje zakonitosti i proporcionalnosti prikupljanja podataka i njihovog prijenosa britanskim vlastima. U svakom slučaju, podsjetio je da kad postoji sumnja u djelotvornost određenog pravnog sredstva, pitanje treba prethodno ispitati pred domaćim sudovima ([Thevenon protiv Francuske](#) (odl.), br. 46061/21, st. 57., 13. rujna 2022.).

U pogledu djelotvornosti, ESLJP je istaknuo da je, u slučaju uspjeha, predmetno pravno sredstvo moglo dovesti do utvrđenja povrede čl. 8. Konvencije te do isključenja dokaza prikupljenih provedbom EIN-a. Također je utvrdio da francuski ZKP predviđa obvezu obavještanja države članice izdavateljice naloga o postojanju i ishodu takvog pravnog sredstva. Nadalje, prema čl. 14. st. 7. Direktive o EIN-u, država izdavateljica dužna je uzeti u obzir uspješno osporavanje priznanja ili izvršenja EIN-a u skladu sa svojim nacionalnim pravom.

Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio da je predmetno pravno sredstvo bilo primjereno i dostatno za zaštitu podnositeljevih prava. Budući da oni nisu iskoristili to pravno sredstvo pred francuskim sudovima, niti su iznijeli ikakvo opravdanje za svoju pasivnost, ESLJP je utvrdio da nisu ispunili zahtjev iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava. Stoga je njihov zahtjev u odnosu na čl. 8. Konvencije proglasio nedopuštenim.

Uzimajući u obzir prethodna utvrđenja, ESLJP je utvrdio da su podnositeljevi prigovori u odnosu na čl. 6. i 13. Konvencije očigledno neosnovani.

KLJUČNE RIJEČI

- obveza na poštovanje ljudskih prava
- nadležnost države
- status žrtve
- iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava
- pravo EU

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

ZABRANA MUČENJA

ČLANAK 3.

Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

G.R.J. PROTIV GRČKE

zahtjev br. 15067/21

odluka vijeća od 3. prosinca 2024.

PODNOŠITELJEV ZAHTJEV ODBAČEN JER NIJE PRUŽIO PRIMA FACIE DOKAZE O PRISUTNOSTI U GRČKOJ I PROTJERIVANJU U TURSKU

ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva, državljani Afganistana, napustio je svoju zemlju zbog straha od progona od strane talibana, s namjerom da u Europi zatraži azil. U dobi od 15 godina, kao maloljetnik bez pratnje, stigao je na grčki otok Samos u gumenom čamcu s približno 18 migranata. Po dolasku je upućen u izbjeglički kamp u Vathyju, gdje je iskazao namjeru za podnošenjem zahtjeva za međunarodnu zaštitu u Grčkoj. Naveo je da ga je već sljedećeg dana grčka obalna straža prisilno ukrkala na splav i ostavila da pluta Egejskim morem, nakon čega ga je pronašla turska obalna straža. U trenutku podnošenja zahtjeva ESLJP-u, nalazio se u Istanbulu, gdje je radio u tvornici. Kasnije je lociran u Solunu, gdje je boravio kao beskućnik. Nekoliko dana nakon toga, nadležni tužitelj za maloljetnike odredio je njegov smještaj i imenovao odvjetnika za podnošenje zahtjeva za azil. Podnositelju je potom u Grčkoj priznat status izbjeglice.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članke 3. i 13. Konvencije, podnositelj zahtjeva tvrdio je da je zbog vraćanja u Tursku bio izložen riziku postupanja zabranjenog člankom 3., osobito s obzirom na mogućnost daljnjeg prisilnog udaljenja („*chain refoulement*“) u Afganistan. Istaknuo je da pripada hazarskoj zajednici, zbog čega se boji progona od strane talibana. Nadalje je prigovorio da mu je u Grčkoj bio uskraćen pristup azilu, kao i da mu nije bilo dostupno učinkovito pravno sredstvo za zaštitu njegovih prava zajamčeno čl. 13. Konvencije. Pozivanjem na članke 2. i 3. Konvencije, istaknuo je da je navodni „*pushback*“ ugrozio njegov život i fizički integritet te da je bio izložen nečovječnom i ponižavajućem postupanju prije i tijekom povratka u Tursku.

OCJENA ESLJP-a

Predmet podnositelja predstavlja prvi slučaj u kojem se ESLJP suočio s potpunim poricanjem činjeničnog stanja od strane tužene države u kontekstu protjerivanja migranta. U prijašnjim predmetima, tužene države u pravilu su osporavale pojedine materijalne aspekte, ali ne i činjenice predmeta u cijelosti. Primjerice, u predmetu [N.D. i N.T. protiv Španjolske](#), Španjolska je osporavala prisutnost podnositelja zahtjeva među skupinom migranata koja je bila kolektivno protjerana, ali nije poricala postojanje samog kolektivnog protjerivanja. Slično, u predmetu [M.K. i drugi protiv Poljske](#)³, sporna je bila tvrdnja da su podnositelji zatražili azil, no njihova prisutnost na granici nije dovedena u pitanje. Međutim, u ovom predmetu Grčka je izričito nijekala bilo kakvu uključenost svojih službenika u predmetne događaje te je podnositeljevu verziju događaja ocijenila nejasnom, nedosljednom i činjenično neutemeljenom. Osobito je osporila podnositeljevu fizičku prisutnost na grčkom državnom teritoriju te njegovo protjerivanje u Tursku.

Zbog potpunog poricanja činjeničnog stanja od strane tužene države, ESLJP je odlučio primijeniti načela razvijena u kontekstu predmeta koja se odnose na tajno pritvaranje ([Abu Zubaydah protiv Litve](#), br. 46454/11, st. 480.-483., 31. svibnja 2018.⁴). Sukladno tim načelima, ESLJP primjenjuje standard dokazivanja „izvan razumne sumnje“, a pri ocjeni dokaza uzima u obzir činjenice predmeta i očitovanja stranaka. U skladu sa svojom ustaljenom sudskom praksom, ESLJP će smatrati da je prihvatljiv dokaz i skup indicija ili pretpostavki koje su dovoljno ozbiljne, konkretne i međusobno dosljedne.

U ovom predmetu Grčka je izričito nijekala bilo kakvu uključenost svojih službenika u predmetne događaje te je podnositeljevu verziju događaja ocijenila nejasnom, nedosljednom i činjenično neutemeljenom. Osobito je osporila podnositeljevu fizičku prisutnost na grčkom državnom teritoriju te njegovo protjerivanje u Tursku.

Iako je na podnositelju zahtjeva teret iznošenja *prima facie* dokaza koji potkrepljuju njegovu verziju događaja, ESLJP može izvesti određene zaključke ako tužena država ne dostavi ključne dokumente potrebne za utvrđivanje činjenica, ili ne pruži zadovoljavajuće i uvjerljivo objašnjenje okolnosti spornog događaja. ESLJP je podsjetio da postupak predviđen Konvencijom ne omogućuje uvijek strogu primjenu načela *affirmanti incumbit probatio* (teret dokazivanja je na onome tko tvrdi). Naime, kada su okolnosti određenog događaja poznate isključivo državnim tijelima, primjerice ako je riječ o osobi koja se nalazi pod isključivom kontrolom vlasti, svaka tjelesna ozljeda ili smrt nastala tijekom tog razdoblja stvara snažnu pretpostavku o odgovornosti države. U takvim okolnostima teret dokazivanja prelazi na vlasti, koje su dužne pružiti zadovoljavajuće i vjerodostojno objašnjenje.

Podnositelj zahtjeva koji tvrdi da je bio žrtva protjerivanja načelno ne mora dokazati da je njegovo protjerivanje bilo dio sustavne ili raširene prakse „*refoulementa*“ u tuženoj državi. Ipak, ESLJP je u ovom predmetu zauzeo drugačiji stav, smatrajući takav pristup

³ Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#)

⁴ Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#)

opravdanim. Naime, podnositelj je sam tvrdio da je u vrijeme njegovog navodnog protjerivanja postojala sustavna praksa takvih postupanja. Osim toga, utvrđivanje postojanja takve prakse omogućilo bi ESLJP-u da, prema potrebi, sagleda širi kontekst u relevantnom vremenskom okviru. Ako se utvrdi postojanje sustavne prakse protjerivanja, to i dalje ne oslobađa podnositelja zahtjeva obveze da pruži *prima facie* dokaze kojima potkrepljuje svoje tvrdnje. Naime, podnositelj mora dokazati da je njegovo navodno protjerivanje bilo povezano s tom praksom. Podnositeljeve tvrdnje moraju biti detaljne, konkretne i dosljedne te potkrepljene čvrstim, sveobuhvatnim i međusobno usklađenim dokazima, na temelju kojih bi se teret dokazivanja prenio na tuženu državu.

U pogledu toga što može predstavljati *prima facie* dokaz dovoljan za prebacivanje tereta dokazivanja na tuženu vladu, posebna važnost pridaje se dokumentima iz spisa predmeta,

Unatoč postojanju snažnih indicija o raširenoj praksi protjerivanja s grčkih otoka u Tursku, podnositelj zahtjeva nije uspio pružiti prima facie dokaze o svojoj prisutnosti na grčkom državnom teritoriju, niti o svom protjerivanju s otoka Samosa u Tursku u relevantnom razdoblju. Njegovi iskazi i tvrdnje bili su kontradiktorni i nedosljedni.

uključujući one koje su izradile druge države članice Vijeća Europe, osobito one u koje je podnositelj tvrdio da je bio vraćen. Do danas, pitanje digitalnih dokaza koji se koriste u svrhu dokazivanja protjerivanja nije bilo predmet analize od strane ESLJP-a. Autentičnost i dokazna vrijednost audiovizualnog materijala mogli bi pritom imati ključnu ulogu,

osobito u slučajevima kada izostaju drugi dokazi koji bi potkrijepili iskaz podnositelja. ESLJP može uzeti u obzir i druge oblike dokaza na koje se poziva podnositelj ili koji su sadržani u spisu, uključujući svjedočenja trećih osoba, osobito ona pribavljena u okviru domaćih postupaka.

Uzimajući u obzir brojnost, raznolikost i međusobnu podudarnost relevantnih izvora u ovom predmetu, ESLJP je zaključio da postoje ozbiljne i utemeljene indicije koje upućuju na postojanje sustavne prakse protjerivanja stranih državljana s grčkih otoka u Tursku u razdoblju na koje se odnose navodni događaji u ovom predmetu. Naime, na temelju pritužbi i svjedočanstava osoba koje su tvrdile da su bile žrtve protjerivanja s grčkih kopnenih i morskih granica, u relevantnim izvješćima opisan je dosljedan obrazac postupanja grčkih vlasti u takvim slučajevima. Slične zaključke iznijele su i nacionalne institucije za zaštitu ljudskih prava, uključujući grčkog pučkog pravobranitelja koji je u više navrata ukazao na postojanje ujednačene prakse u incidentima koje je istraživao, kao i grčka Nacionalna komisija za ljudska prava. Isto su potvrdile i međunarodne organizacije, poput Vijeća Europe i Ujedinjenih naroda, čiji je posebni izvjestitelj za ljudska prava migranata utvrdio da su protjerivanja na grčkim granicama u biti postala standardna praksa.

Grčka nije uspjela osporiti navedene indicije davanjem zadovoljavajućeg i uvjerljivog alternativnog objašnjenja. S druge strane, navodi podnositelja u velikoj mjeri su bili usklađeni s obrascima postupanja opisanima u izvješćima relevantnih domaćih i međunarodnih tijela u vezi s praksom protjerivanja iz Grčke u Tursku.

Međutim, to samo po sebi nije bilo dovoljno za dokazivanje navodnog protjerivanja podnositelja. Naime, za utvrđenje da je do navodnog protjerivanja doista došlo, bilo je nužno dokazati ne samo da je podnositelj ušao na grčko državno područje i da je nakon toga vraćen u Tursku na točno određeni datum, već i uspostaviti uzročnu vezu između tih dviju činjenica. ESLJP je imao na umu da je, s obzirom na prikrivenu i neslužbenu narav predmetnih postupanja, izuzetno teško rekonstruirati tijek događaja između ulaska u Grčku i naknadnog protjerivanja u Tursku, osobito u pogledu utvrđenja jesu li podnositelja vratili službenici tužene države.

Unatoč postojanju snažnih indicija o raširenoj praksi protjerivanja s grčkih otoka u Tursku, podnositelj zahtjeva nije uspio pružiti *prima facie* dokaze o svojoj prisutnosti na grčkom državnom teritoriju, niti o svom protjerivanju s otoka Samosa u Tursku u relevantnom razdoblju. Njegovi iskazi i tvrdnje bili su kontradiktorni i nedosljedni. Naime, podnositelj nije dostavio nijedan službeni dokument kojim bi se potvrdila njegova prisutnost na grčkom državnom području niti njegovo navodno protjerivanje u Tursku, a nije predočio niti audiovizualni materijal koji bi potvrdio njegov boravak u Grčkoj. Ključni dokumentarni dokaz bilo je izvješće turske obalne straže o spašavanju dviju osoba iz čamca na dan navodnog protjerivanja, ali ono nije sadržavao identifikacijske podatke o spašenim osobama, zbog čega ESLJP nije mogao prihvatiti navedeno izvješće kao potvrdu navoda podnositelja zahtjeva da je on bio jedan od spašenih pojedinaca.

Slijedom toga, ESLJP je zaključio da podnositelj nije imao status žrtve u smislu članka 34. Konvencije te je njegov zahtjev proglasio nedopuštenim kao nespojiv *ratione personae* s odredbama Konvencije.

KLJUČNE RIJEČI

- zabrana mučenja
- protjerivanje maloljetnika bez pratnje
- *prima facie* dokazi
- teret dokazivanja
- nespojivost *ratione personae*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

ZABRANA ROPSTVA I PRISILNOG RADA

ČLANAK 4.

1. Nitko se ne smije držati u ropstvu ili ropstvu sličnom odnosu.
2. Nitko se ne smije siliti na prisilan ili obvezatan rad.
3. U svrhu tumačenja ovog članka pojam „prisilni ili obvezatni rad“ ne obuhvaća:
 - a) svaki rad koji se u skladu s člankom 5. ove Konvencije zahtijeva od neke osobe na redovitom izdržavanju kazne ili za vrijeme uvjetnog otpusta na slobodu;
 - b) svaku vojnu službu ili, u zemljama gdje se dopušta odbijanje obnašanja vojne službe zbog prigovora savjesti, drugu službu određenu umjesto obvezatne vojne službe;
 - c) svaku službu koja se traži u slučaju nepogode ili nesreće koje ugrožavaju život i blagostanje zajednice;
 - d) svaki rad ili službu koji su dio uobičajenih građanskih obveza.

F.M. I DRUGI PROTIV RUSIJE

zahtjevi br. 71671/16 i 40190/18
odluka vijeća od 10. prosinca 2024.

NEPROVOĐENJE KAZNENOG PROGONA I NEDOSTATAK OSUDE PRISILNOG RADA, ROPSTVA I RODNO UVJETOVANOG NASILJA UZROK POVREDE PRAVA NA ZABRANU ROPSTVA I PRISILNOG RADA I PRAVA NA ZABRANU DISKRIMINACIJE

ČINJENICE

Pet podnositeljica zahtjeva su tri kazahstanske i dvije uzbekistanske državljanke koje su bile odvedene iz svojih matičnih država i iskorištavane u Rusiji. Po dolasku u Rusiju, podnositeljicama su bile oduzete osobne isprave, bile su prisiljene obavljati neplaćeni teški rad u trgovinama mješovitom robom u razdobljima od šest mjeseci do deset godina, bez odmora i slobodnih dana. Podnositeljice nisu sklopile ugovore o radu, te nisu imale reguliran status stranih radnica. Poslodavci su ih držali u neodgovarajućim uvjetima, te su ih zatvarali u trgovine u kojima su radile. Redovito su bile podvrgnute fizičkom nasilju, silovanju, prisilnim trudnoćama i pobačajima, te oduzimanju djece rođene u zatočeništvu. Podnositeljice su podnijele više kaznenih prijava nadležnoj policijskoj postaji, no umjesto da ispituju njihove prigovore, policijski službenici su ih vratili poslodavcima, koji su podnositeljice potom teško fizičko kažnjavali. Osim kaznenih prijava koje su podnositeljice

podnijele uz pomoć nevladinih organizacija, tijela vlasti su primila više informacija i izvješća o njihovoj situaciji. Međunarodna organizacija za migracije (IOM)⁵ je obavijestila ruske vlasti o identitetu prve dvije podnositeljice, te je dostavila podatke o identitetu njihovih navodnih trgovaca ljudima i lokaciji trgovine u kojoj se nalaze te je pozvala rusku policiju da provede istragu. Nadalje, Ministarstvo unutarnjih poslova Kazahstana je dostavilo zahtjev za pravnu pomoć ruskom Uredu Glavnog državnog odvjetnika u vezi s kaznenom istragom o kaznenim djelima navodno počinjenima protiv prve i druge podnositeljice. Domaće vlasti su u više navrata provele prethodnu istragu. Međutim, unatoč navedenim izvješćima i dostavljenim informacijama, ruske vlasti su svaki put donijele odluku da neće pokrenuti kazneni postupak. Sve podnositeljice zahtjeva su uspjele pobjeći ili su bile puštene na slobodu.

PRIGOVORI

Podnositeljice zahtjeva prigovorile su da ih vlasti nisu zaštitile od trgovanja ljudima, iskorištavanja i nasilja jer nisu usvojile odgovarajući zakonodavni okvir, poduzele operativne mjere i provele učinkovitu kaznenu istragu. Tvrdile su da je njihovo iskorištavanje predstavljalo ropstvo i/ili prisilni ili obvezatni rad, kao i da su počinitelji koristili različite oblike nasilja kako bi provodili kontrolu i prisilu nad njima. ESLJP je navedeni prigovor odlučio ispitati temeljem čl. 4. Konvencije.

Također, prigovorile su i da su bile izložene diskriminaciji temeljem spola, etničke pripadnosti i društvenog položaja. ESLJP je odlučio ispitati prigovor podnositeljica temeljem čl. 14. u vezi s čl. 4. Konvencije.

ESLJP je naveo da su se sporni događaji dogodili prije 16. rujna 2022., odnosno datuma kada je tužena država prestala biti stranka Konvencije, te je sukladno tome imao nadležnost postupati.

OCJENA ESLJP-a

Članak 4. Konvencije

Članak 4. Konvencije sadrži jednu od temeljnih vrijednosti demokratskih društava, a to je zabrana ropstva i prisilnog rada. Za razliku od većine odredbi Konvencije, Protokola br. 1 i Protokola br. 4 uz Konvenciju, čl. 4. st. 1. Konvencije ne predviđa iznimke i od njega nije dopušteno odstupanje, čak ni u slučaju izvanredne javne situacije koja ugrožava život nacije, sukladno čl. 15. st. 2., ([Stummer protiv Austrije](#) [VV], br. 37452/02, st. 116., 7. srpnja 2011.).

⁵ [Međunarodna organizacija za migracije \(IOM\)](#) je glavna međunarodna organizacija koja se bavi pitanjima migracija, te je njezin glavni cilj osigurati da se proces migracija odvija na način koji štiti sigurnost i dostojanstvo migranata. IOM se bavi promicanjem humanog i uređenog sustava migracija, na način da pomaže državama u rješavanju kompleksnih migracijskih izazova, istovremeno pružajući zaštitu migrantima, uključujući izbjeglice, raseljene osobe i dr.

Ropstvu sličan odnos predstavlja „osobito ozbiljan oblik uskraćivanja slobode“. Kao takav, on mora biti povezan s pojmom „ropstva“ u smislu čl. 4. st. 1. Konvencije ([C.N. i V. protiv Francuske](#), br. 67724/09, st. 89., 11. listopada 2012.).

Opći okvir pozitivnih obveza na temelju čl. 4. uključuje:

I) dužnost uspostave zakonodavnog i upravnog okvira kojim se zabranjuje i kažnjava trgovanje ljudima;

II) dužnost poduzimanja operativnih mjera za zaštitu žrtava ili potencijalnih žrtava trgovanja ljudima, u određenim okolnostima; te

III) postupovnu obvezu provođenja istrage navoda o trgovanju ljudima.

Dok su prva dva aspekta pozitivnih obveza materijalne naravi, treći aspekt predstavlja postupovnu (pozitivnu) obvezu država ([S.M. protiv Hrvatske](#)⁶ [VV], br. 60561/14, st. 306., 25. lipnja 2020.)

Razmatrajući predmet Europski sud je prvo utvrđivao:

Jesu li izvješća o navodnom trgovanju podnositeljica radi prisilnog rada dovela do aktiviranja pozitivnih obveza vlasti na temelju čl. 4. Konvencije?

Tijekom spornog razdoblja Rusija je bila odredišna zemlja za migraciju radne snage, uglavnom s područja država članica Zajednice neovisnih država, a posebice iz srednje Azije, s kojom nije postojao vizni granični režim.

ESLJP je naveo da oduzimanje osobnih isprava podnositeljicama, zlostavljanje i činjenica da su bile su zatvorene na radnom mjestu, a uzimajući u obzir dob i spol podnositeljica, te potencijalno nezakoniti migrantski status dovodi do zaključka da je postojala osnovana sumnja da su bile žrtve trgovanja ljudima radi iskorištavanja rada.

ESLJP je utvrdio da je postojala osnovana sumnja da su podnositeljice bile žrtve trgovanja ljudima i to od trenutka kada su ruske vlasti prvi put bile obaviještene o situaciji prve i druge podnositeljice od strane Međunarodne organizacije za migracije i Ministarstva unutarnjih poslova Kazahstana, te u vrijeme svake iduće obavijesti o preostalim podnositeljicama. U odnosu na četvrtu podnositeljicu, ESLJP je naveo da je postojao *prima facie* dokaz da je ista bila žrtva trgovanja ljudima radi iskorištavanja njezinog rada. Znajući sve navedeno, ruske vlasti imale su obvezu postupiti sukladno pozitivnim obvezama država na temelju čl. 4. Konvencije.

Je li postupanje prema podnositeljicama predstavljalo trgovanje ljudima?

Podnositeljice su pripadale ranjivoj skupini osoba zbog svog spola i ekonomskog položaja. Bile su prevarene da će raditi u prihvatljivim uvjetima te da će biti plaćene za svoj rad. S obzirom da su im poslodavci oduzeli osobne iskaznice, te da nisu imale reguliran status stranih radnika, svaki pokušaj bijega je nesumnjivo povećavao opasnost od mogućnosti uhićenja i pritvora s ciljem vraćanja u matične države. Štoviše, podnositeljice su bile u

⁶ Analiza presude je dostupna na [hrvatskom jeziku](#).

stranoj državi, nisu dovoljno znale ruski jezik, bile su društveno izolirane, bez pristupa informacijama o pravnim lijekovima, te nisu primile plaće za svoj rad. Stoga, one nisu mogle živjeti nigdje drugdje u Rusiji niti napustiti zemlju, već im je jedina mogućnost bila obavljati posao koji se od njih tražio.

ESLJP je zaključio da su u slučaju podnositeljica postojali brojni dokazi koji su ukazivali na zaključak da su postojali svi sastavni elementi međunarodne definicije trgovanja ljudima⁷, te je utvrdio da su one bile žrtve prekograničnog trgovanja ljudima i ropstva.

Jesu li ruske vlasti postupale u skladu s pozitivnim obvezama temeljem čl. 4. Konvencije?

1) Dužnost uspostave zakonodavnog i upravnog okvira kojim se zabranjuje i kažnjava trgovanje ljudima

U odnosu na zakonodavni i upravni okvir, ruski Kazneni zakon kriminalizirao je trgovanje ljudima i korištenje robovskog rada. Međutim, te odredbe nisu bile primijenjene u slučaju podnositeljica. Nadležna tijela su u više navrata odbila pokrenuti kazneni postupak zbog nedostatka sastavnih dijelova tih kaznenih djela, pozivajući se na njihovu navodnu slobodu kretanja i pristanak na obavljanje tih poslova.

Iako im je više puta prijavljeno, ruske vlasti nisu istražile vjerojatnost da su trgovci ljudima iskoristili ranjivost stranih radnica iz Kazahstana i Uzbekistana kao žena, a sve sa ciljem njihovog sustavnog iskorištavanja i fizičkog zlostavljanja.

U ruskom Kaznenom zakonu nisu bile sadržane odredbe o ulozi pristanka, te je takva pravna praznina omogućila da se navodni pristanak podnositeljica navede kao izgovor za nepokretanje kaznenog postupka. Međutim, pristanak žrtve trgovanja ljudima na planirano iskorištavanje nije relevantan kada postoji ijedan od sastavnih dijelova međunarodne definicije trgovanja ljudima te kada je žrtva trgovanja ljudima dijete. Naime, prethodni pristanak žrtve nije dovoljan da se isključi definiranje rada kao prisilnog rada. U slučaju kada poslodavac zlorabi svoju moć ili iskoristi ranjivost svojih radnika kako bi ih iskorištavao, ne može se tvrditi da oni dobrovoljno nude svoj rad.

Slijedom navedenog, ESLJP je smatrao da ruski Kazneni zakon nije učinkovito kažnjavao trgovanje ljudima, prisilni rad i ropstvo.

Rusija je također bila stranka programa suradnje u borbi protiv trgovanja ljudima između država članica Zajednice neovisnih država. Međutim, prema dostupnim informacijama

⁷ St. 3. [a Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebice ženama i djecom](#): „Trgovanje ljudima“ znači vrbovanje, prijevoz, premještanje, skrivanje i prihvatanje osoba, putem prijetnje ili upotrebe sile ili drugih oblika prisile, otmice, prijevare, obmane, zloupotrebe ovlasti ili položaja bespomoćnosti ili davanja ili primanja novca ili povlastica kako bi se dobio pristanak osobe koje ima nadzor nad drugom osobom, u cilju iskorištavanja. Iskorištavanje obuhvaća, u najmanju ruku, iskorištavanje prostitucije drugih osoba ili druge oblike seksualne eksploatacije, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili odnos sličan ropstvu, služenje ili uklanjanje tjelesnih organa...”

razvidno je kako Rusija nije poduzela mjere u cilju ispunjenja svoje obveze provedbe tih programa.

Stoga je ESLJP zaključio kako Rusija nije uspostavila odgovarajući zakonodavni i administrativni okvir za zabranu i sprječavanje trgovanja ljudima, prisilnog rada i ropstva, te je utvrdio povredu materijalnog aspekta prava na zabranu ropstva i prisilnog rada zajamčenog čl. 4. Konvencije u odnosu na sve podnositeljice, od kojih je jedna bila maloljetna.

II) Dužnost poduzimanja operativnih mjera za zaštitu žrtava ili potencijalnih žrtava trgovanja ljudima

ESLJP je utvrdio da je zahtjev IOM-a, kao i zahtjev kazahstanskih vlasti za pravnu pomoć dao povod za osnovanu sumnju da je druga podnositeljica kao maloljetnica bila žrtva trgovanja ljudima. S obzirom da je bila u neposrednoj opasnosti od iskorištavanja i zlostavljanja od strane vlasnika trgovine, ruske vlasti su imale dužnost poduzeti operativne mjere kako bi od nje otklonile taj rizik, a sve prema svojim pozitivnim obvezama na temelju čl. 4. Konvencije. Iako su bili svjesni povećane ranjivosti druge podnositeljice zbog njezine dobi, obiteljske situacije i činjenice da je bila navodna žrtva iskorištavanja u razdoblju duljem od tri godine, ruske vlasti su jedino obavile razgovor s navodnim trgovcem ljudima te nakon što je on porekao da je počinio to kazneno djelo, a što je bilo potkrijepljeno izjavama pojedinaca pod njegovom kontrolom, nadležne vlasti su odlučile da neće pokrenuti kaznenu istragu.

Nakon što su ruske vlasti bile suočene s *prima facie* dokazom da je četvrta podnositeljica bila žrtva trgovanja ljudima, imale su obvezu utvrditi njezin identitet, zaštititi ju i podržati kao (potencijalnu) žrtvu tog kaznenog djela. Umjesto toga, četvrta podnositeljica je bila izložena zastrašivanju i prijetnjama deportacijom od strane nadležnih vlasti, a sve zbog njezinog statusa ilegalne migrantice.

ESLJP je ponovio da je (potencijalnim) žrtvama potrebno pružiti podršku i prije nego što se formalno utvrdi postojanje kaznenog djela trgovanja ljudima. U suprotnom, takvo postupanje bi bilo protivno samoj svrsi zaštite žrtava u slučaju trgovanja ljudima. Daljnje pitanje postojanja samog kaznenog djela bi se trebalo utvrditi u naknadnom kaznenom postupku ([J. i drugi protiv Austrije](#), br. 58216/12, st. 115, 17. siječnja 2017.).

Ruske vlasti nisu ostvarile suradnju niti pružile pomoć predstavnicima civilnog društva, a čiji naponi i rad su doveli ili olakšali puštanje na slobodu podnositeljica, te koji su osigurali da se kaznena djela prijave nadležnim tijelima i da se podnositeljicama zahtjeva pruži odgovarajuća pomoć. Rad civilnih društava je pridonio i tome da slučaj podnositeljica bude medijski popraćen.

Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio da je došlo do povrede materijalnog aspekta čl. 4. Konvencije i zbog toga što je Rusija propustila poduzeti operativne mjere za zaštitu podnositeljica kao (potencijalnih) žrtava prekograničnog trgovanja ljudima.

III) Postupovna obveza provođenja istrage navoda o trgovanju ljudima

Nadležne vlasti su u više navrata u spornom razdoblju donijele odluke o odbijanju pokretanja kaznenog progona i provođenju kaznene istrage. Izjave navodnih počinitelja kojima su isti negirali počinjenje kaznenih djela protiv podnositeljica su bile potvrđene od strane pojedinaca pod njihovom kontrolom, a koji su i sami potencijalno bili žrtve trgovanja ljudima. Nadležne vlasti su takve izjave prihvatile bez ikakve provjere, te su iste predstavljale osnovu za odbacivanje pritužbi podnositeljica. Nadalje, bile su zanemarene uvjerljive tvrdnje podnositeljica o fizičkom, seksualnom i reproduktivnom nasilju, a koje su bile potkrijepljene medicinskim i drugim dokazima, kao i snažne indicije o istinitosti pritužbi da su im oduzeti osobni dokumenti, da nisu potpisale ugovor o radu, kao i da nisu postojali dokazi o isplati plaće ili osiguranom smještaju. Bile su zanemarene i tvrdnje žrtava o korupciji i dosluhu policijskih službenika s vlasnicima trgovina, kao i tvrdnje o praksi vraćanja odbačenih žrtava njihovim izrabljivačima u zamjenu za mito.

ESLJP je naveo da, iako im je više puta prijavljeno, ruske vlasti nisu istražile vjerojatnost da su trgovci ljudima iskoristili ranjivost stranih radnica iz Kazahstana i Uzbekistana kao žena, a sve sa ciljem njihovog sustavnog iskorištavanja i fizičkog zlostavljanja. Ruska istražna tijela su više puta opravdala činjenicu da nije pokrenuta kaznena istraga time da su podnositeljice bile strankinje koje nisu boravile u Rusiji te stoga nisu mogle biti ispitane ili uključene u provođenje istražnih aktivnosti.

Zaključno, ESLJP je utvrdio da nije provedena učinkovita kaznena istraga vjerodostojnih navoda o trgovanju ljudima, prisilnom radu i ropstvu, kao i o rodno uvjetovanom nasilju, te od kakvog značaja je bio utjecaj diskriminirajućeg stava prema podnositeljicama kao stranim radnicama na donošenje odluke.

Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio povredu postupovnog aspekta čl. 4. Konvencije.

Članak 14. u vezi s čl. 4. Konvencije

Podnositeljice su tvrdile da su bile žrtve interseksijske diskriminacije temeljem spola, etničke pripadnosti i društvenog položaja koja proizlazi iz rodni, etničkih i antimigrantskih predrasuda ruskih vlasti.

Međunarodna zajednica je redovito upozoravala na značajan nedostatak priznavanja prava i interesa žrtava trgovanja ljudima u Rusiji, što se posebno odnosilo na trgovanje stranim radnicima. Zaštita i pomoć žrtvama se i dalje smatraju najslabijim komponentama napora tužene države u borbi protiv trgovanja ljudima.

Uzimajući u obzir opća načela tumačenja čl. 14. Konvencije, te naprijed navedena utvrđenja u vezi s čl. 4. Konvencije, a koja su jednako relevantna za ocjenu prema čl. 14., ESLJP je smatrao da je pasivnost tužene države u ispunjavanju njezinih pozitivnih obveza na temelju čl. 4. Konvencije predstavljala ponavljano odobravanje trgovanja ljudima, iskorištavanja rada i rodno uvjetovanog nasilja. Svime navedenim, tužena država je izrazila diskriminirajući stav prema podnositeljicama kao ženama koje su bile strane radnice s

nereguliranim imigracijskim statusom. Opća i diskriminirajuća pasivnost tužene države je stvorila ozračje kojim se pogodovalo trgovanju ljudima i iskorištavanju podnositeljica.

Zaključno, ESLJP je utvrdio povredu čl. 14. u vezi s čl. 4. Konvencije.

PRAVEDNA NAKNADA

52.000 EUR pojedinačno prvoj, trećoj i petoj podnositeljici na ime neimovinske štete

78.000 EUR pojedinačno drugoj i četvrtoj podnositeljici na ime neimovinske štete

7.731,75 EUR zajednički drugoj, trećoj i četvrtoj podnositeljici na ime troškova i izdataka

KLJUČNE RIJEČI

- *zabrana ropstva i prisilnog rada*
- *zabrana diskriminacije*
- *trgovanje ljudima*
- *ropstvo*
- *strani radnici*

Službeni tekst odluke pogledajte [ovdje](#).

PRAVO NA POŠTENO SUĐENJE

ČLANAK 6.

1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva priopćavanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njezinog dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranaka to traže, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde...

FABBRI I DRUGI PROTIV SAN MARINA

zahtjev br. 6319/21 i dva druga
presuda velikog vijeća od 24. rujna 2024.

NEODLUČIVANJE O GRAĐANSKIM ZAHTJEVIMA ŽRTAVA KAZNENIH DJELA U KAZNENOM POSTUPKU OBUSTAVLJENOM ZBOG ZASTARE KAZNENOG PROGONA, NIJE PREDSTAVLJALO POVREDU PRAVA NA PRISTUP SUDU

ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva pokušali su u okviru kaznenih postupaka vođenih u San Marinu, ostvariti svoje imovinsko-pravne zahtjeve, točnije zahtjeve za naknadu štete. Prvi i drugi podnositelj, g. Fabbri i gđa Marro, podnijeli su kaznenu prijavu protiv N. zbog tjelesnih ozljeda koje im je dotična nanijela, zadržavši pritom pravo pridruživanja kaznenom postupku kao građanska stranka koja će u njemu istaknuti građanski/imovinskopravni zahtjev. Treći podnositelj, g. Forcellini, u svom zahtjevu naveo je da je, dok je još bio maloljetan, bio žrtva vršnjačkog nasilja od strane dvojice drugih maloljetnika. U oba kaznena postupka, istražni sudac kojem je predmet dodijeljen u rad nije poduzeo nikakve istražne radnje, što je dovelo da zastare kaznenog progona.

PRIGOVORI

Pred ESLJP-om podnositelji zahtjeva prigovorili su zbog povrede prava na pristup sudu zajamčenog čl. 6. st. 1. Konvencije, jer su smatrali da je neaktivnost pravosudnih tijela dovela do obustave kaznenog postupka u kojem su kao žrtve nastojali ostvariti svoje građanske/imovinskopravne zahtjeve.

[Presudom vijeća](#) od 18. listopada 2022., ESLJP je u predmetu podnositelja najprije utvrdio primjenjivost građanskopravnog aspekta članka 6. Konvencije, a onda i povredu prava na pristup sudu za sva tri podnositelja zbog neaktivnosti domaćih pravosudnih tijela. Slijedom navedenog, tužena država 17. siječnja 2023. podnijela je zahtjev za podnošenje predmeta velikom vijeću.

OCJENA ESLJP-a

(i) Primjenjivost

Tužena države je tvrdila da članak 6. Konvencije u predmetu podnositelja nije bio primjenjiv u svom građanskopravnom aspektu u kontekstu kaznenog postupka. Tužena država isticala je da se u San Marinu ne odlučuje o pravima građanske naravi u fazi istrage, već tek nakon podizanja optužnice i osuđujuće presude, kada sudac može odlučivati o naknadi štete. Pritom, sukladno praksi kaznenih sudova i tada se odluka o visini naknade često prepušta parničnom sudu. Posljedično, sudjelovanje žrtve u istrazi predstavlja njezinu suradnju u prikupljanju dokaza, a čime se automatski ne stječe i status građanskopravne stranke. Nadalje, istraga nije bila ni nužna ni odlučujuća za građansko-pravne zahtjeve jer su postojali svi potrebni elementi za vođenje parničnog postupka. U slučaju maloljetnih počinitelja, kazneni progon nije bio moguć, pa je građanska tužba protiv roditelja bila prikladnija.

Veliko vijeće je ponovilo da se, kako članak 6. Konvencije tako ni bilo koja druga odredba Konvencije, ne može tumačiti na način da državu članicu obvezuje pojedincima omogućiti podnošenje građanskog/imovinskopravnog zahtjeva za naknadu štete u okviru kaznenog postupka. Doduše, iz provedene komparativne analize zakonodavstva država članica proizlazi da je predmetna mogućnost predviđena u većini nacionalnih sustava u okviru kaznenih postupaka.⁸ Također, mogućnost podnošenja imovinskopravnog zahtjeva podrazumijeva nekoliko prednosti za žrtve kaznenih djela a često je i jeftinije te doprinosi racionalnijem raspolaganju državnim resursima.⁹ Stoga je pitanje podnošenja građanskog/imovinskopravnog zahtjeva u okviru kaznenog postupka opetovano otvoreno pred ESLJP-om te je generiralo značajnu količinu sudske prakse koja se odnosi na primjenjivost članka 6. stavka 1. Konvencije u tom kontekstu. Imajući u vidu različitost pravnih sustava kao i pravnu terminologiju koja se koristi u različitim državama članicama u kojima je sukladno nacionalnom zakonodavstvu moguće istaknuti građanski/imovinski zahtjev u kaznenom postupku, ESLJP je odlučio u ovom predmetu pojasniti kriterije kada će u predmetnoj situaciji građanskopravni aspekt čl. 6. stavka 1. Konvencije biti primjenjiv.

U tom smislu, ESLJP je istaknuo da:

1. podnositelj mora imati materijalno pravo građanske naravi priznato domaćim pravom (**materijalno pravo**) te mogućnost predmetno pravo ostvariti kao žrtva

⁸ 30 od 35 ispitanih zemalja.

⁹ Predmetni zaključak u skladu je i s [Preporukom CM/Rec\(2023\)2 Odbora ministara državama članicama o pravim, uslugama i podršci žrtvama kaznenih djela](#).

kaznenog djela u okviru odgovarajuće faze kaznenog postupka (**postupovno pravo**) ([Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunjske \[VV\]](#), br. 41720/13, stavak 194., 25. lipnja 2019.);

2. žrtva kaznenog djela mora **jasno pokazati da joj je važno ostvariti pravo građanske naravi**, bez obzira na to što je kazneni sud glavni nositelj postupka i nadležan. To pravo mora biti istaknuto na način koji nacionalni pravni sustav dopušta. Dakle, u državama gdje postoji formalni status „građanske stranke“, članak 6. Konvencije primjenjuje se tek kada žrtva službeno zatraži taj status. U državama s manje formalnim sustavima, dovoljno je da je žrtva podnijela građanski/imovinski zahtjev i time jasno pokazala da želi ostvariti svoje;¹⁰
3. pored kaznenog postupka **istovremeno nije u tijeku drugi postupak** u kojem se predmetno pravo građanske naravi nastoji ostvariti ([Garimpo protiv Portugala \[odl.\]](#), br. 66752/01, 10. lipnja 2004.);
4. kazneni postupak **mora biti ključan za ostvarivanje prava građanske naravi** ([Perez protiv Francuske \[VV\]](#), br. 47287/99, stavci 65. i 67., ECHR 2004-I). Drugim riječima, mora imati stvarni utjecaj na građanskopravni aspekt – primjerice, kada sudac mora odlučiti o građanskom zahtjevu (u cijelosti ili djelomično), ili kada kazneni postupak u praksi „prevladava“ bilo koji parnični postupak. To može biti slučaj ako kazneni postupak obustavlja ili prekida parnicu, ili ako odluka o građanskom zahtjevu ovisi o nalazima u kaznenom postupku.

Primjenjujući navedeno na predmete podnositelja, ESLJP je utvrdio da jedino treći podnositelj ispunjava istaknute uvjete kumulativno. Naime, prema važećem Zakonu o kaznenom postupku San Marina, za dobivanje formalnog statusa „građanske stranke“, žrtva mora podnijeti zahtjev putem potpisane izjave¹¹. Treći podnositelj jedini je podnio takvu izjavu. Nadalje, predmetni kazneni postupak utjecao je na ostvarenje prava građanske naravi zbog čega je ESLJP zaključio da je članak 6. Konvencije u njegovom građanskopravnom aspektu primjenjiv.

S druge strane, prvi i drugi podnositelj samo su zadržali pravo da se eventualno priključe budućem postupku, bez potpisivanja gore navedene izjave. Posljedično, u skladu s domaćim pravom, nisu pokazali važnost koju pridaju ostvarenju svog prava na naknadu štete niti se u njemu odlučivalo o pravu „građanske naravi“, zbog čega građanskopravni aspekt članka 6. Konvencije nije bio primjenjiv u njihovom slučaju.

¹⁰ Pritom, navedeno ne isključuje mogućnost da ESLJP zaključi kako su koraci poduzeti za ostvarivanje materijalnog ili postupovnog prava u okviru kaznenog postupka *prima facie* bili nevaljani, neprimjereni ili čak zloupotrijebljeni – primjerice kada bi se postavljanje građanskog/imovinskopravnog zahtjeva služilo jedino tome da se izbjegnu pravila o zastari.

¹¹ Članak 7. Zakona o kaznenom postupku San Marina:

Tijekom kaznenog postupka, građanski zahtjev se podnosi potpisanim izjavom kojom se želi pridružiti postupku kao građanska stranka (*dichiarazione di costituzione di parte civile*). Izjavu mora potpisati osoba iz članka 1. osobno, kao i njezin zakonski zastupnik, ili putem posebno ovlaštenog zastupnika (*per mezzo di procuratore speciale*).

Izjava se mora dostaviti optuženiku (*prevenuto*) i državnom odvjetniku te se mora podnijeti, zajedno s dokumentima vezanim uz obavještanje drugih stranaka, u sudski registar najkasnije do dana objave postupka. U skraćenom postupku izjava se može podnijeti čak i na dan određen člankom 175. stavkom 1. za prvo ročište (*trattazione della procedura*), ali prije nego što se optužnica pročita optuženiku na sudu (*contestazione del reato al prevenuto*).

(ii) Osnovanost

Pristup koji ESLJP zauzeo jest da se zakonitom obustavom postupka ne krši pravo na pristup sudu, ako su pogođeni pojedinci od početka imali na raspolaganju zaseban parnični postupak putem kojeg su mogli ostvariti svoja prava građanske naravi. Ipak, ako je isključivo ozbiljna disfunkcija domaćih tijela dovela do obustave postupka, a podnositelj je postupao savjesno, tada može postojati povreda prava na pristup sudu.

U sudskoj praksi ESLJP-a vezanoj za pravo na pristup sudu u pogledu imovinskopравnih zahtjeva postavljenih u okviru kaznenog postupka, razvijena su dva pravca. Prema prvom pravcu, ako je obustava kaznenog postupka bila zakonita i ako su podnositelji imali pristup drugim učinkovitim pravnim sredstvima za ostvarenje imovinskopравnih zahtjeva, pravo na pristup sudu nije bilo povrijeđeno (*inter alia* [Dimitras protiv Grčke](#), br. 11946/11, stavak 47., 19. travnja

2018.). Prema drugoj, ako je država omogućila građanske/imovinskopравne zahtjeve unutar kaznenih postupaka, mora osigurati poštovanje prava iz članka 6. Konvencije, osobito ako je do obustave došlo zbog propusta vlasti, a podnositelj je uložio razuman trud da zaštiti svoja prava ([Rokas protiv Grčke](#), br. 55081/09, stavci 22. i 23., 22. rujna 2015.).

ESLJP je naglasio da izostanak odluke o građanskom/imovinskopравnom zahtjevu zbog propusta vlasti ne znači automatski povredu prava. Važno je naime i je li podnositelj postupao s dužnom pažnjom, te jesu li mu bila dostupna druga pravna sredstva. Pristup koji ESLJP zauzeo jest da se zakonitom obustavom postupka ne krši pravo na pristup sudu, ako su pogođeni pojedinci od početka imali na raspolaganju parnični postupak putem kojeg su mogli ostvariti svoja prava građanske naravi. Ipak, ako su isključivo ozbiljni propusti domaćih tijela doveli do obustave postupka, a podnositelj je postupao savjesno, tada može doći do povrede prava na pristup sudu.

Primjenjujući navedena načela na predmet trećeg podnositelja, ESLJP je utvrdio da je kazneni postupak protiv navodnih počinitelja obustavljen zbog zastare kaznenog progona. ESLJP se složio s navodom podnositelja da je činjenica da istražni sudac nije poduzeo niti jednu istražnu radnju predstavljalo ozbiljan propust pravosudnog sustava u San Marinu. Navedeno potvrđuje i činjenica da je u predmetnom razdoblju, kada je zbog zastare progona obustavljen predmet podnositelja, u San Marinu obustavljeno još 800 drugih predmeta zbog neaktivnosti istražnih tijela. Međutim, u predmetu trećeg podnositelja, ta neaktivnost pravosudnog sustava nije bila jedini uzrok obustave jer sukladno utvrđenju ESLJP-a ni podnositelj sam nije postupao s dužnom pažnjom. Naime, svoj građanski/imovinskopравni zahtjev podnositelj je podnio tek nekoliko dana prije isteka roka, i to tri i pol godine nakon počinjenja kaznenog djela. Također, nije pokrenuo parnični postupak, iako je to mogao učiniti i prije i nakon što je kazneni postupak obustavljen.

ESLJP je stoga zaključio da pravo trećeg podnositelja na pristup sudu nije bilo povrijeđeno jer sama bit tog prava nije bila narušena. Slijedom toga, nije došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

KLJUČNE RIJEČI

- *pravo na pošteno suđenje*
- *primjenjivost građanskopravnog aspekta članka 6. Konvencije*
- *pravo na pristup sudu*
- *podnošenje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku*
- *zastara kaznenog progona*
- *ozbiljna disfunkcija nacionalnog pravosudnog sustava*

Sudac Schembrija Orlanda iznio je suglasno mišljenje, dok su suci Bošnjak, Pastor Vilanova, Kūris, Jelić, Felici, Guerra Martins i Derenčinović iznijeli zajedničko djelomično suprotstavljeno mišljenje.

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

X I DRUGI PROTIV SLOVENIJE

zahtjevi br. 27746/22 i 28291/22
presuda vijeća od 19. prosinca 2024.

POVREDA ZAHTJEVA ZA OSIGURANJEM SLUČAJNOSTI U DODJELI PREDMETA UZROK POVREDE ČL. 6. ST. 1. KONVENCIJE

NEDOVOLJNO UTEMELJENA OVRHA DJECE PODNOSITELJA, TE NEODGOVARAJUĆE ZASTUPANJE DJECE PRED DOMAĆIM SUDOVIMA, KAO I ZABRANA KONTAKTA IZMEĐU MAJKE I DJECE UZROCI POVREDE ČL. 8. KONVENCIJE

ČINJENICE

Prva podnositeljica i Y su podnijeli zahtjev za razvod i dodjelu skrbništva nad troje zajedničke djece (drugi, treći i četvrti podnositelj zahtjeva). Obzirom na konfliktan odnos između prve podnositeljice i Y-a, bilo je vrlo teško, ponekad i nemoguće, postići dogovor o skrbništvu i ostvarivanju osobnih odnosa s djecom. Nakon prestanka bračne zajednice, djeca podnositelji su nastavili živjeti s prvom podnositeljicom, dok su temeljem privremene mjere s Y-om trebala održavati redoviti kontakt. Nakon brojnih pritužbi Y-a kako ga prva podnositeljica sprječava ili ometa u ostvarivanju osobnih odnosa s djecom, nadležni sud je izdao privremenu odluku kojom se privremeno skrbništvo nad djecom dodijelilo Y-u. Sudski izvršitelj je proveo ovrhu radi predaje djece Y-u. Protiv prve podnositeljice sud je u više navrata izrekao privremenu mjeru zabrane ostvarivanja kontakta s djecom podnositeljima. Za vrijeme dok su živjeli s Y-om, djeca su više puta pokušala pobjeći i otići prvoj podnositeljici u čemu su na kraju i uspjela. Nakon odlaska uređujućeg suca H, predmet prve podnositeljice je dodijeljen u rad novom sucu P. koji je imao najmanji broj neriješenih predmeta te vrste u usporedbi s drugim sucima. Prva podnositeljica je u više navrata podnijela zahtjev da se novog suca izuzme iz predmeta zbog navodno pristranog vođenja postupka. Za vrijeme trajanja spornog postupka pred slovenskim sudovima, prva podnositeljica i Y su iskoristili mnoga pravna sredstva, te su podnijeli različite zahtjeve, među ostalim: I) zahtjev za donošenje privremene mjere; II) osporavali su sudske odluke, zahtjeve protivne stranke i mišljenja centra za socijalnu skrb i vještaka; III) zahtjev da se protiv drugog roditelja odredi novčana kazna jer nije postupao u skladu s odlukom suda. Podnijeli su i više kaznenih prijava zbog, *inter alia*, otmice i zanemarivanja djece. Prema dostupnim podacima, u trenutku donošenja presude ESLJP-a slovenski sudovi još uvijek nisu donijeli konačnu odluku o skrbništvu, kao ni o načinu ostvarivanja osobnih odnosa s djecom.

PRIGOVORI

Prva podnositeljica je prigovorila da je njezin predmet nezakonito dodijeljen u rad novom sucu, što je bilo u suprotnosti s njezinim pravom da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud ispita njezin predmet, kako je zajamčeno čl. 6. st. 1. Konvencije.

Podnositelji zahtjeva su prigovorili i temeljem čl. 8. Konvencije jer su domaće vlasti zanemarile želju djece podnositelja da žive s prvom podnositeljicom. Također, prigovorili

su da se s djecom podnositeljima u postupku postupalo kao prema „objektima“ bez ikakvih prava, kao i da je provođenje ovrhe radi predaje djece prekršilo njihova prava temeljem tog članka. Prigovorili su i da su ograničenja prava na skrbništvo prve podnositeljice i prekid osobnih odnosa između podnositelja zahtjeva bili neopravdani.

OCJENA ESLJP-a

Članak 6. Konvencije

Prema čl. 6. st. 1. Konvencije sud ili tribunal uvijek mora biti „ustanovljen zakonom“. Taj izraz odražava načelo vladavine prava koje je svojstveno sustavu zaštite uspostavljenom Konvencijom i njezinim protokolima, te koje je izričito spomenuto u preambuli Konvencije ([Guðmundur Andri Ástráðsson](#) [VV], br. 26374/18, st. 211., 1. prosinca 2020.¹²).

Kršenje domaćih pravnih odredbi koje se odnose na osnivanje i nadležnost sudova, u pravilu će dovesti do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije, stoga ESLJP ima ovlast ispitati je li domaće pravo u tom pogledu poštovano. Međutim, na nacionalnim je sudovima da tumače domaće pravo, te ESLJP ne može dovoditi u pitanje njihovo tumačenje osim ako je došlo do očitog kršenja domaćeg prava ([Guðmundur Andri Ástráðsson](#) [VV], br. 26374/18, st. 216., 1. prosinca 2020.).

ESLJP je utvrdio da slovenski Ustav sadrži ustavnu odredbu koja u pogledu imenovanja sudaca upućuje na zakon i sudski poslovnik. Slovenski Ustavni sud je u jednoj svojoj odluci implicirao da navedena ustavna odredba obuhvaća i dodjelu predmeta određenom sucu, odnosno ona se odnosi i na dodjelu određenog predmeta određenom sucu. Slovenskim Zakonom o sudovima je utvrđen način dodjele predmeta sucima. Međutim, glede detaljnih pravila za dodjelu predmeta, zakon upućuje na sudski poslovnik. Također, podaci o raspoređivanju sudaca i pravila za dodjelu predmeta sucima trebaju se objaviti i na internetskoj stranici pojedinog suda. Sudskim poslovníkom je propisano da ako sudac zbog, između ostalog, dulje odsutnosti s posla nije u mogućnosti pravovremeno rješavati dodijeljene predmete, predmeti koji su mu dodijeljeni u rad mogu se preraspodijeliti drugim sucima prema kronološkom redoslijedu podnošenja početnog zahtjeva, uzimajući u obzir abecedni red prezimena sudaca.

U pogledu dodjeljivanja predmeta u rad novom sucu P., ESLJP je primijetio da predsjednik Okružnog suda u Ljubljani nije unaprijed objavio kriterije za dodjelu predmeta drugom sucu, već je usvajanjem tih kriterija zaobišao relevantna pravila za dodjelu predmeta. ESLJP je uzeo u obzir stav slovenskog Ustavnog suda koji je naveo da načelo jednake raspodjele predmeta predstavlja relevantan kriterij pri dodjeli predmeta. Međutim, u domaćem pravu, a na koje se Ustav poziva, nema naznake da bi to načelo moglo predstavljati samostalnu osnovu za dodjelu predmeta. Štoviše, iz informacija koje je pribavio pučki pravobranitelji i dostavio ESLJP-u ne proizlazi da su kriteriji primijenjeni u ovom predmetu bili dio ustaljene prakse dodjele predmeta na sudovima u Sloveniji. Takvi kriteriji stoga nisu bili utvrđeni niti relevantnim domaćim pravom niti su bili predvidljivi na nekoj drugoj osnovi.

¹² Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#)

ESLJP je prepoznao važnost učinkovitog i brzog djelovanja pravosuđa, kao i potrebe za fleksibilnošću u učinkovitoj raspodjeli predmeta. Međutim, nije mogao zanemariti činjenicu da su u predmetu podnositelja, bez ikakvog opravdanja, zaobiđena domaća pravila kojima je uređen način postupanja u slučajevima odlaska sudaca. Iako sudac P. nije izrijekom naveden u odluci o dodjeli predmeta, predsjednik Okružnog suda je postupio protivno objektivnom unaprijed utvrđenom kriteriju kada je dodijelio obiteljskopравни predmet sucu s najmanjim brojem neriješenih predmeta, te je time narušio svrhu predviđenu domaćim pravom, odnosno potrebu osiguranja slučajnosti u dodjeli predmeta.

ESLJP je smatrao da je takva odluka o dodjeli predmeta predstavljala očiglednu povredu nacionalnog zakonodavstva i Sudskog poslovnika.

Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio povredu čl. 6. st. 1. Konvencije.

Članak 8. Konvencije

Uzajamno uživanje roditelja i djece u međusobnom društvu predstavlja temeljni element obiteljskog života, čak i kada je prestala zajednica između roditelja ([Keegan protiv Irske](#), br. 16969/90, st. 50., 26. svibnja 1994.).

Domaće mjere koje ometaju uživanje obiteljskog života predstavljaju miješanje u pravo na poštovanje obiteljskog života ([Babayeva protiv Azerbajdžana](#), br. 57724/11, st. 30.-31., 30. siječnja 2020.).

Prisilni premještanje djeteta iz brige jednog roditelja pod brigu drugog roditelja, usmjeren na slamanje djetetova otpora ne može biti opravdan ako je protivan najboljem interesu djeteta, posebice ako se prvo nisu ozbiljno razmotrile manje restriktivne mjere prikladne za postizanje određenog legitimnog cilja.

ESLJP je utvrdio da nacionalne vlasti uživaju široku slobodu procjene prilikom odlučivanja o pitanjima skrbništva. Međutim, potreban je stroži nadzor bilo kakvih daljnjih ograničenja, poput ograničenja koja ta tijela nameću roditeljskom pravu na

ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom, te u pogledu učinkovite zaštite prava roditelja i djece na poštovanje obiteljskog života.

Djeca koja su sposobna formirati vlastito mišljenje ne mogu se smatrati dovoljno uključenima u proces donošenja odluke ako im nije pružena mogućnost da budu saslušana i tako izraze svoje mišljenje, te ako tim mišljenjima nije dana potrebna važnost, a sve u skladu s njihovom dobi i zrelošću ([M. i M. protiv Hrvatske](#)¹³, br. 10161/13, st. 171. i 181., 3. rujna 2015.).

¹³ Analiza presude je dostupna na [hrvatskom jeziku](#).

Odluka o oduzimanju djece od prve podnositeljice, kao i odluka o zabrani ostvarivanja kontakta između podnositelja te ograničenje prava na skrbništvo prve podnositeljice je dovelo do miješanja u njihovo pravo na obiteljski život temeljem čl. 8. Konvencije. Nije sporno da je navedeno miješanje imalo osnovu u slovenskom pravu te da je težilo ispunjenu legitimnog cilja zaštite prava djece podnositelja i Y-a, a sukladno čl. 8. st. 2. Konvencije.

I. Odluka o ovrši radi predaje djece podnositelja

Prisilni premještaj djeteta iz skrbi jednog roditelja pod skrb drugog roditelja, ne može biti opravdan ako je protivan najboljem interesu djeteta, posebice ako se prvo nisu ozbiljno razmotrile manje restriktivne mjere prikladne za postizanje određenog legitimnog cilja.

Odluka Okružnog suda kojom je određena ovrha radi predaje djece nije sadržavala objašnjenje zašto prvo nisu razmotreni alternativni pristupi. ESLJP je bio zapanjen činjenicom da nisu poduzeti nikakvi ozbiljni koraci radi pripreme djece za njihov povratak Y-u, iako je upravo njihov otpor povratku Y-u predstavljao glavni problem u izvršenju te odluke. Nadalje, ESLJP je primijetio da su tijela socijalne skrbi predložila sudu da se prvoj podnositeljici izrekne novčana kazna, što nikada nije učinjeno.

Nema sumnje da je ovrha radi predaje Y-u, djeci podnositeljima nanijela znatnu patnju. ESLJP nije mogao zanemariti činjenicu da je sudac P. naredio provedbu ovrhu radi predaje djece bez prethodno određivanja blaže i prikladnije mjere, iako je bio svjestan otpora koji su djeca podnositelji pokazivali prema Y-u.

Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio da odluka o određivanju ovrhe radi predaje djece nije bila utemeljena na relevantnim i dostatnim razlozima, što je dovelo do povrede prava djece podnositelja zajamčenih čl. 8. Konvencije.

II. Prekid kontakta između podnositelja

Nadležni sud je u više navrata privremenom mjerom zabranio kontakt između prve podnositeljice i djece podnositelja¹⁴.

ESLJP je naveo da domaći sud pri određivanju prve privremene mjere nije ozbiljno razmotrio: I) poteškoće koje bi mogle nastati prilikom predaje djece na skrb Y-u; II) bilo koju drugu odgovarajuću i manje strogu mjeru koja je mogla riješiti te poteškoće. Odluka također nije sadržavala procjenu mogućeg utjecaja prekida kontakta djece s prvom podnositeljicom, koja je do tada bila njihov glavni skrbnik. Nadalje, uz odluku nije izrađen plan koji bi predvidio pružanje posebne pomoći obitelji niti je bilo određeno razdoblje nakon kojeg bi se mjera mogla preispitati i, prema potrebi, prilagoditi.

Stoga je ESLJP utvrdio da ta privremena mjera nije bila opravdana dostatnim razlozima.

¹⁴ Temeljem prve izrečene privremene mjere od 16. ožujka 2020. između podnositelja je zabranjen kontakt u razdoblju od 17. ožujka 2020. do 4. kolovoza 2020, dok je nakon privremene mjere izrečene 5. kolovoza 2022. kontakt zabranjen u razdoblju od 5. kolovoza 2022. do 4. travnja 2023. Presudom od 7. studenog 2022. godine, koja je kasnije poništena, prekinut je svaki kontakt između podnositelja zahtjeva kao dio dugoročne mjere.

S obzirom na drugu privremenu mjeru, ESLJP je primijetio da se ona temeljila na novijem mišljenju vještaka koji je predložio da se u potpunosti prekine kontakt između podnositelja. Navedeno mišljenje je doneseno bez razgovora s članovima obitelji, iako je od posljednjeg razgovora s podnositeljima i Y-om prošlo više od 18 mjeseci. Također, vještak nije uzeo u obzir da je u prethodnom mišljenju utvrđeno da prekid kontakta ne bi bio u najboljem interesu djece podnositelja.

Okružni sud je zaključio da je prva podnositeljica odgovorna za bijeg jednog od djece i pozvao se na tu okolnost prilikom donošenja odluke o prekidu kontakta između podnositelja. Međutim, taj sud nije proveo nikakvu istragu niti je poduzeo ikakve korake kako bi utvrdio razloge djetetova bijega, kao ni kakav je učinak prekid kontakta imao na djecu.

Slijedom navedenog, ESLJP je zaključio da je prekid kontakta između prve podnositeljice i djece podnositelja doveo do povrede njihovih prava na poštovanje obiteljskog života temeljem čl. 8. Konvencije.

III. Uključenost djece podnositelja u proces donošenja odluke

U trenutku donošenja odluke o provođenju ovrhe drugi podnositelj je imao 9 godina, a treća i četvrta podnositeljica 6 godina, dok su u trenutku donošenja presude kojom je prvoj podnositeljici oduzeto pravo na ostvarivanje kontakta s njima imali 11, odnosno 8 godina. Pozivajući se na dob djece, domaći sudovi su objasnili da ih nije potrebno saslušati budući da se njihove želje i najbolji interesi nisu nužno preklapali, te jer su bili intenzivno uključeni u konflikt roditelja i izloženi utjecaju prve podnositeljice. Okružni sud nije pridao važnost ni potrebi da djeca budu pravilno zastupana u postupku pred sudom.

Zaključno, ESLJP je utvrdio da je u odnosu na djecu podnositelje došlo do povrede čl. 8. Konvencije zbog odluke o ovrsi radi predaje djece i činjenice da nisu bili odgovarajuće zastupani pred domaćim sudovima u postupcima za skrbništvo i ostvarivanje osobnih odnosa. U odnosu na sve podnositelje, ESLJP je utvrdio da je došlo do povrede čl. 8. Konvencije zbog odluke o prekidu kontakta među njima.

PRAVEDNA NAKNADA

7.000 EUR prvoj podnositeljici na ime neimovinske štete

20.000 EUR zajednički djeci podnositeljima na ime neimovinske štete

7.000 EUR zajednički podnositeljima na ime troškova i izdataka

2.500 EUR prvoj podnositeljici na ime troškova i izdataka

KLJUČNE RIJEČI

- *pravo na pošteno suđenje*
- *način dodjele predmeta u rad sudaca*
- *pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života*
- *ovrha radi predaje djeteta*
- *skrbništvo*

Sudac Serghides je dao izdvojeno djelomično suprotstavljeno mišljenje.

Službeni tekst odluke pogledajte [ovdje](#).

PRAVO NA POŠTOVANJE PRIVATNOG I OBITELJSKOG ŽIVOTA

ČLANAK 8.

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

MARTINEZ ALVARADO PROTIV NIZOZEMSKE

zahtjev br. 4470/21

presuda vijeća od 10. prosinca 2024.

ODBIJANJE ZAHTJEVA PODNOSITELJA ZA IZDAVANJEM BORAVIŠNE DOZVOLE RADI SPAJANJA OBITELJI BILO JE PROTIVNO JAMSTVIMA IZ ČLANKA 8. KONVENCIJE

ČINJENICE

Podnositelju zahtjeva, državljaninu Perua i odraslom muškarcu s intelektualnim teškoćama koji nije sposoban samostalno se brinuti o sebi, u Nizozemskoj je odbijen zahtjev za izdavanjem boravišne dozvole radi spajanja obitelji. Nakon smrti roditelja, podnositelja je 2015. u Nizozemsku dovela sestra J. gdje je podnositelj nastavio živjeti sa svoje četiri sestre koje su nizozemske državljanke ili imaju odobren stalni boravak, te skrbe za podnositelja. Nadležno ministarstvo odbilo je podnositeljev zahtjev za izdavanjem boravišne dozvole smatrajući da nije dokazao postojanje „veze koja nadilazi uobičajene emocionalne veze” između punoljetne braće i sestara. Iako je Regionalni sud u Haagu usvojio upravnu žalbu, tu je presudu ukinuo Upravni odjel Državnog vijeća¹⁵. Predmetni sud složio se sa zaključkom ministarstva – *inter alia* i u svjetlu presude ESLJP-a donesene u predmetu [Senchishak protiv Finske](#), smatrajući da podnositelj nije uspio dokazati da potrebnu podršku ne može dobiti od drugih osoba u Peruu.

¹⁵ U Nizozemskoj, Upravni odjel Državnog vijeća (*Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State*) djeluje kao najviši upravni sud, koji odlučuje o žalbama protiv odluka javnih tijela. To je posljednja instanca u mnogim upravnim sporovima, uključujući one koji se odnose na imigraciju, prostorno planiranje, određene aspekte obrazovanja i zdravstva te razna pitanja zaštite okoliša.

PRIGOVORI

Pred ESLP-om podnositelj zahtjeva je tvrdio, pozivajući se na članak 8. Konvencije, da su nizozemske vlasti povrijedile njegovo pravo na poštovanje obiteljskog života jer mu nisu odobrile boravišnu dozvolu za ostanak s njegovim sestrama u Nizozemskoj.

OCJENA ESLJP-a

S obzirom da je nizozemska vlada pred ESLP-om osporavala da je podnositelj bio ovisan o svojim sestrama te je tvrdila da mu je netko drugi mogao pružiti potrebnu podršku i njegu, uključujući i uslugu zdravstvene njege dostupnu u Peruu, u predmetu podnositelja ključno pitanje bilo je postojanje „obiteljskog života“ između podnositelja i njegovih sestara. ESLJP je istaknuo da pojam i postojanje „obitelji“ ovisi o stvarnom postojanju bliskih osobnih veza te nije nužno uvjetovano postojanjem formalno-pravnih ili bioloških odnosa ([Paradiso i Campanelli protiv Italije \[VV\]](#)¹⁶, br. 25358/12, stavak 140., 24. siječnja 2017.). Stoga, iako se

Stoga, iako se obiteljski život obično odnosi na užu obitelj, roditelje i maloljetnu djecu, obiteljski život u autonomnom konvencijskom smislu može postojati i između odraslih članova obitelji, poput odrasle djece i roditelja te braće i sestara. No u tom slučaju mora postojati dodatna ovisnost koja nadilazi uobičajene emocionalne veze.

obiteljski život obično odnosi na užu obitelj, roditelje i maloljetnu djecu, u autonomnom konvencijskom smislu obiteljski život može postojati i između odraslih članova obitelji, poput odrasle djece i roditelja te braće i sestara. U tom slučaju mora postojati dodatna ovisnost koja nadilazi uobičajene emocionalne veze ([Senchishak protiv Finske](#), br. 5049/12, stavak 55., 18. studenog 2014.). Iz sudske prakse ESLJP-a proizlazi da se pitanje postojanja

„dodatnih elemenata ovisnosti“ u takvoj situaciji mora ocjenjivati od predmeta do predmeta, a ESLJP pritom uzima u obzir čimbenike poput:

- i) postojanja ozbiljne fizičke ili mentalne bolesti ili invaliditeta ([Bierski protiv Poljske](#), br. 46342/19, stavak 47., 20. listopada 2022.);
- ii) financijske ovisnosti ([Berisha protiv Švicarske](#), br. 948/12, stavci 59.-60., 30. srpnja 2013.), iako sama po sebi ona nije dovoljna za utvrđivanje obiteljskog života;
- iii) situacije u kojoj je član obitelji jedini preživjeli rođak ([F.N. protiv Ujedinjene Kraljevine \[odl.\]](#), br. 3202/09, stavak 36, 17. rujna 2013.);
- iv) ograničenja ili nemogućnosti pružanja njege u zemlji podrijetla ([Senchishak protiv Finske](#), br. 5049/12, stavak 57., 18. studenog 2014.).

U kontekstu spajanja obitelji, ESLJP će procjenjivati je li odnos između odraslih članova obitelji predstavljao „obiteljski život“ na temelju svih činjenica koje su prethodile datumu kada je odluka o zahtjevu za spajanjem obitelji postala pravomoćna ([I.C.E. protiv Njemačke](#), br. 58681/12, stavak 55., 1. ožujka 2018.). Iznimku od tog pravila predstavlja

¹⁶ Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

situacija kada je jedan od članova obitelji bio maloljetan u trenutku podnošenja zahtjeva. Tada će se postojanje obiteljskog života procjenjivati na temelju situacije kakva je bila u tom trenutku ([El-Ghatet protiv Švicarske](#), br. 56971/10, stavak 51., 8. studenog 2016.).

Primjenjujući navedene kriterije na ovaj predmet, ESLJP je primijetio da među strankama nije sporno da podnositelj zbog svojih intelektualnih teškoća funkcionira na razini osmogodišnjaka. Također, podnositelj je u svakodnevnom životu potpuno ovisan o tuđoj skrbi koju su mu u dosadašnjem životu uvijek pružali bliski članovi obitelji, prvo roditelji, a nakon njihove smrti sestre kod kojih je preselio u Nizozemsku. U trenutku kada je odluka o odbijanju zahtjeva za spajanjem obitelji postala pravomoćna, podnositelj je živio sa svojim sestrama i one su o njemu brinule više od pet i pol godina. Točno je da u tom razdoblju status podnositelja u Nizozemskoj nije bio uređen, no u kontekstu utvrđivanja postojanja „obiteljskog života“ navedeno nije važno. Naime, pitanje neriješenog imigracijskog statusa jednog od članova obitelji u postupku spajanja obitelji predstavlja dio analize koji treba uzeti u obzir prilikom uspostavljanja ravnoteže između suprotstavljenih interesa i ocjene osnovanosti zahtjeva, dok pitanje stvarnog postojanja „obiteljskog života“ prethodi toj analizi i ocjenjuje se u okviru dopuštenosti zahtjeva ([M.A. protiv Danske \[VV\]](#)¹⁷, br. 6697/18, stavak 134., 9. srpnja 2021.). Posljedično, ESLJP je smatrao da se nizozemske vlasti nisu trebale usredotočiti na analizu postojanja bliskih osobnih veza podnositelja i njegovih sestara prije nego je podnositelj preselio u Nizozemsku, već su svoju analizu trebale usmjeriti na utvrđivanje postojanja obiteljskih veza u trenutku donošenja odluke. Ujedno, ESLJP je istaknuo da je Upravni odjel Državnog vijeća primjenjujući praksu ESLJP-a očito pogrešno pretpostavilo da ovisnost jednog odraslog člana obitelji o drugom mora biti „isključiva“ te da je uvijek nužna kako bi se utvrdilo postojanje „obiteljskog života“. Naime, sukladno praksi ESLJP-a (*inter alia* i citiranom [Senchishak protiv Finske](#), br. 5049/12, 18. studenog 2014.), u kontekstu spajanja obitelji, prisutnost članova obitelji koji mogu pružiti skrb ili postojanje drugih alternativa u zemlji podrijetla predstavlja tek jedan, a ne isključivi, čimbenik koji treba uzeti u obzir prilikom ocjene postojanja „dodatnog elementa ovisnosti koji nadilazi uobičajene emocionalne veze“. ESLJP je kao relevantnu uzeo u obzir i činjenicu da je zbog invalidnosti

Pitanje neriješenog imigracijskog statusa jednog od članova obitelji u postupku spajanja obitelji predstavlja dio analize koji treba uzeti u obzir prilikom uspostavljanja ravnoteže između suprotstavljenih interesa i ocjene osnovanosti zahtjeva, dok pitanje stvarnog postojanja „obiteljskog života“ prethodi toj analizi i ocjenjuje se u okviru dopuštenosti zahtjeva.

podnositelja njegova percepcija društva bila vrlo ograničena. Njegov najuži obiteljski krug činio je gotovo cijeli njegov svijet te su osobe izvan tog kruga često njegovu komunikaciju smatrale nerazumljivom. Također, ESLJP je prihvatio argumentaciju podnositelja da nije utvrđeno postojanje izvedivih i stvarnih alternativa u Peruu koje bi mu mogle pružiti potrebnu svakodnevnu skrb.

Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio da je između podnositelja i njegovih sestara postojala ovisnost koja nadilazi uobičajene emocionalne veze između odraslih braće i

¹⁷ Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

sestara zbog čega je u njihovom slučaju postojao „obiteljski život“ u smislu članka 8. Konvencije te je stoga zahtjev podnositelja proglasio dopuštenim.

Prelazeći na analizu osnovanosti zahtjeva, ESLJP je uputio na svoju praksu ([Jeunesse protiv Nizozemske \[VV\]](#), br. 12738/10, 107. - 109., 13. listopada 2014.) sukladno kojoj se članak 8. Konvencije ne može tumačiti na način da državi članici nameće univerzalnu obvezu spajanja obitelji, već se naglašava potreba za uspostavljanjem pravične ravnoteže između interesa pojedinca i javnog interesa, uz priznavanje državi određene slobode procjene.

Čimbenici koje prilikom vaganja suprotstavljenih interesa treba uzeti u obzir, uključuju:

- i. dubinu obiteljskih veza,
- ii. postojanje nepremostivih prepreka za zajednički život drugdje,
- iii. svijest o tome da je održavanje obiteljskog života u zemlji domaćinu neizvjesno zbog imigracijskog statusa članova obitelji,
- iv. najbolji interes djeteta kada su djeca pitanju i dr.

U predmetu podnositelja, ESLJP je primijetio da su nizozemska tijela svoju ocjenu zahtjeva za spajanjem obitelji podnositelja ograničila samo na pitanje postojanja obiteljskog života i primjenjivosti članka 8. Konvencije, propustivši ispitati ima li podnositelj pravo boraviti u Nizozemskoj u svjetlu prethodno istaknutih i relevantnih čimbenika. Na taj način, nizozemske vlasti nisu ispunile svoju pozitivnu obvezu koja za njih proizlazi iz članka 8. Konvencije ([L. protiv Nizozemske](#), br. 45582/99, stavci 40. –42. , ESLJP 2004-IV), te je ESLJP utvrdio da je došlo do povrede prava na poštovanje obiteljskog života podnositelja.

KLJUČNE RIJEČI

- *pravo na poštovanje obiteljskog života*
- *osoba s intelektualnim teškoćama*
nesposobna za samostalan život
- *spajanje obitelji*
- *postojanje obiteljskog života*
- *ovisnost koja nadilazi uobičajene emocionalne*
veze između odraslih članova obitelji
- *pozitivne obveze države*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

KUMARI PROTIV NIZOZEMSKJE

zahtjev br. 44051/20
odluka vijeća od 19. studenog 2024.

IZMEĐU PODNOSITELJICE I NJEZINOG PUNOLJETNOG SINA NIJE POSTOJAO OBITELJSKI ŽIVOT U SMISLU ČLANKA 8. KONVENCIJE

ČINJENICE

Predmet *Kumari protiv Nizozemske* također se odnosio na odbijanje zahtjeva za spajanjem obitelji. Podnositeljica zahtjeva bila je indijska državljanka koja je u Nizozemskoj podnijela zahtjev za izdavanjem privremene boravišne dozvole radi spajanja obitelji, kako bi živjela sa svojim sinom R. koji je s obitelji legalno boravio u Nizozemskoj. U svom zahtjevu nizozemskim vlastima podnositeljica je tvrdila da je njezina prisutnost nužna za mentalno zdravlje sina i snahe, nakon smrti njihove prerano rođene kćeri, navodeći također vlastite zdravstvene i financijske probleme kao razlog za spajanje obitelji. Nadležno ministarstvo zahtjev podnositeljice je odbilo zaključivši da ne postoji posebna ovisnost između majke i sina koja bi nadilazila uobičajene emocionalne veze između odraslih članova obitelji zbog čega članak 8. Konvencije kojim se jamči pravo na poštovanje obiteljskog života nije primjenjiv. Protiv predmetne odluke podnositeljica je izjavila upravnu žalbu koju je Regionalni sud u Haagu usvojio jer podnositeljici u upravnom postupku nije bilo omogućeno usmeno iznijeti svoje argumente. U ponovljenom postupku u kojem je podnositeljica saslušana, pravomoćnom presudom Upravnog odjela Državnog vijeća potvrđena je nova odluka ministarstva kojom se ponovno odbija zahtjev podnositeljice jer nije uspjela dokazati da između nje i sina postoji dodatni element ovisnosti koji bi nadilazio uobičajene emocionalne veze.

PRIGOVORI

Pred ESLJP-om podnositeljica je prigovorila da su nizozemske vlasti propustile prepoznati postojanje obiteljskog života između nje i njezinog sina te zaštititi njezino pravo na poštovanje obiteljskog života sukladno obvezama koje za državu članicu proizlaze iz članka 8. Konvencije.

OCJENA ESLJP-a

Ocjenjujući zahtjev podnositeljice u svjetlu relevantnih čimbenika koje je potrebno uzeti u obzir prilikom utvrđivanja postojanja „obiteljskog života“, a koji su detaljno navedeni u sažetku predmeta [Martinez Alvarado protiv Nizozemske](#), ESLJP je zaključio da podnositeljica nije uspjela dokazati postojanje „dodatnih elemenata ovisnosti, koji bi nadilazili uobičajene emocionalne veze“ između sebe i svog sina.

Naime, za razliku od predmeta [Martinez Alvarado protiv Nizozemske](#), podnositeljica nije patila od neke neizlječive fizičke ili mentalne bolesti, odnosno od invaliditeta koji bi

zahtijevali stalnu skrb već je imala tegobe koje su bile tipične za njezinu životnu dob i za koje je primala liječenje. Također, podnositeljica je pored dostupne medicinske skrbi u Indiji

Pored dostupne medicinske skrbi, podnositeljica je u Indiji imala i razvijenu društvenu mrežu koja je uključivala kćer koja je do donošenja pravomoćne odluke u upravnom sporu također živjela u Indiji, kućnu pomoćnicu te prijatelje, zbog čega ESLJP nije smatrao uvjerljivim navode podnositeljice da potrebnu podršku i skrb ne može dobiti i u zemlji podrijetla.

imala i razvijenu društvenu mrežu koja je uključivala kćer koja je do donošenja pravomoćne odluke u upravnom sporu također živjela u Indiji, kućnu pomoćnicu i prijatelje zbog čega ESLJP nije smatrao uvjerljivim navode podnositeljice da potrebnu podršku i skrb ne može dobiti i u zemlji podrijetla. U odnosu pak na navod da je podnositeljčin sin R. zbog PTSP-a, povezanog sa smrću njegovog djeteta, bio ovisan o njezinoj skrbi i potpori, ESLJP je istaknuo da nije neobično da roditelji

pružaju emocionalnu potporu odrasloj djeci, ali to ne predstavlja posebnu vrstu ovisnosti koja je potrebna za priznavanje postojanja „obiteljskog života“ u smislu članka 8. Konvencije. Naime, iako je sin podnositeljice nakon smrti kćeri očito prolazio kroz teško razdoblje, ništa nije upućivalo na zaključak da je njegovo mentalno stanje bilo toliko ozbiljno pogođeno da bi bio u potpunosti i trajno ovisan o podnositeljčinoj skrbi. Konačno, ESLJP je cijenio činjenicu da je sin podnositeljici povremeno financijski pomagao, ali kao što je prethodno istaknuto – financijska ovisnost sama po sebi nije dostatna da bi se utvrdilo postojanje „obiteljskog života“ ([Berisha protiv Švicarske](#), br. 948/12, stavci 59.-60., 30. srpnja 2013.).

Slijedom svega navedenog, ESLJP je utvrdio da je zahtjev podnositeljice nespojiv *ratione materiae* s odredbama Konvencije te je isti proglasio nedopuštenim.

KLJUČNE RIJEČI

- pravo na poštovanje obiteljskog života
- spajanje obitelji
- postojanje obiteljskog života
- ovisnost koja nadilazi uobičajene emocionalne veze između odraslih članova obitelji
- uvjeti dopuštenosti (nespojivost *ratione materiae*)

Službeni tekst odluke pogledajte [ovdje](#).

PINDO MULLA PROTIV ŠPANJOLSKE

zahtjev br. 15541/20

presuda velikog vijeća od 17. rujna 2024.

POSTUPAK DONOŠENJA ODLUKE O TRANSFUZIJI KRVI PRIPADNICI JEHOVINIH SVJEDOKA BIO JE PROTIVAN POSTUPOVNIM JAMSTVIMA PRAVA NA POŠTOVANJE OSOBNE AUTONOMIJE (ČLANAK 8.) TUMAČENE U SVJETLU SLOBODE NJEZINE VJEROISPOVJEDI (ČLANAK 9.)

ČINJENICE

Podnositeljica zahtjeva je pripadnica vjerske zajednice Jehovinih svjedoka. Nakon što joj je 2017. preporučena kirurška intervencija, sastavila je anticipiranu medicinsku naredbu i trajnu punomoć u kojima je izričito izjavila da se izričito protivi transfuziji krvi bilo koje vrste u bilo kojoj zdravstvenoj situaciji, čak i u slučaju životne ugroženosti, međutim prihvaća medicinski tretman koji ne uključuje dobivanje krvi. Zbog ozbiljnog unutarnjeg krvarenja podnositeljica je 2018. hospitalizirana u lokalnoj bolnici. Kada joj je predložena transfuzija krvi, podnositeljica je i tada potpisala obrazac informiranog pristanka kojim je izričito odbila navedeni medicinski postupak. Slijedom toga, odlučeno je da će biti premještena je u bolnicu u Madridu, poznatu po tome što nudi alternativne metode liječenja koje ne uključuju transfuziju krvi. S obzirom na težinu njezina zdravstvenog stanja, liječnici bolnice u Madridu žurno su, putem telefaksa, zatražili od dežurnog suca donošenje odluke o načinu postupanja po njezinu dolasku. U zahtjevu su naveli da je pacijentica Jehovin svjedok, da je usmeno izrazila odbijanje svih oblika liječenja koji uključuju transfuziju krvi te da će po prijemu biti u izrazito nestabilnom stanju. Dežurni sudac, koji nije imao informacije o identitetu podnositeljice niti o njezinoj prethodno izraženoj volji, odobrio je provedbu svih medicinskih i kirurških mjera nužnih za očuvanje njezina života i tjelesnog integriteta. S obzirom na žurnost situacije, bolnica nije slijedila uobičajeni protokol za pribavljanje pacijentove suglasnosti. Podnositeljica je bez njezina znanja i bez prethodne obavijesti podvrgnuta kirurškom zahvatu, uz primjenu transfuzije crvenih krvnih stanica. S obzirom da je odluka dežurnog suca bila protivna izraženoj volji stranke te njezinim vjerskim uvjerenjima, ona ju je osporila u žalbenom i ustavnosudskom postupku. No njezina žalba je odbijena, a ustavna tužba proglašena je nedopuštenom od strane Ustavnog suda.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članke 8. i 9. Konvencije podnositeljica je pred ESLJP-om prigovorila da unatoč tome što je prethodno potpisala dokumente kojima izričito odbija transfuziju krvi u svakoj zdravstvenoj situaciji, primila je transfuziju krvi tijekom operativnog zahvata. Smatrala je kako su liječnička intervencija i sudska odluka kojom se dopušta transfuzija krvi predstavljali nedopušteno miješanje u njezino pravo na samoodređenje te slobodu vjeroispovijedi.

Utvrdivši da se u ovom predmetu otvaraju pitanja važna za tumačenje Konvencije, vijeće ESLJP-a je predmet ustupilo velikom vijeću. Ono je zaključilo da se prigovori podnositeljice

primarno odnose na pitanje autonomije pojedinca i njegovog prava na samoodređenje i stoga ih je razmatralo u okviru prava na privatni život zajamčenog člankom 8. Konvencije. U odnosu na prigovore povezane sa slobodom vjeroispovijedi, ESLJP je pozivajući se na svoju prethodnu praksu ([Abdi Ibrahim protiv Norveške \[VV\]](#)¹⁸, br. 15379/16, 10. prosinca 2021.) zaključio da će ih analizirati tumačeći članak 8. u svjetlu članka 9. Konvencije, točnije prava na slobodu vjeroispovijesti.

OCJENA ESLJP-a

Preliminarno, ESLJP je istaknuo specifičnost ovog predmeta u odnosu na prethodne predmete u kojima je analizirao pitanja poštovanja osobne autonomije pojedinca u kontekstu odbijanja liječenja. Međutim, u ovom predmetu podnositeljica zahtjeva željela se izliječiti od svoje bolesti i bila je spremna prihvatiti bilo koje odgovarajuće liječenje, ali uz odbijanje transfuzije krvi. Stoga je zaključio da ovaj predmet valja razlikovati od predmeta u kojima je već odlučivao:

- o prigovorima podnositelja koji su željeli okončati svoj život (*inter alia*, [Mortier protiv Belgije](#)¹⁹, br. 78017/17, 4. listopada 2022.);
- o sporovima vezanim uz prekid liječenja ili održavanja na životu djeteta ([Parfitt protiv Ujedinjene Kraljevine \(odl.\)](#)²⁰, br. 18533/21, 20. travnja 2021.);
- o liječenju osoba lišenih slobode ([Bogumil protiv Portugala](#), br. 35228/03, 7. listopada 2008.).

Je li došlo do miješanja u podnositeljičino pravo na poštovanje privatnog života?

ESLJP je istaknuo da se u prvi put našao u situaciji da mora razmotriti kako pomiriti obvezu države da zaštiti pravo na život i tjelesni integritet pacijenta s obavezom poštovanja osobne autonomije pacijenta u hitnoj medicinskoj situaciji.

ESLJP je istaknuo da se središnji prigovor podnositeljice pred Sudom odnosio na odluku dežurnog suca kojom je dopuštena transfuzija krvi koja sama po sebi predstavlja povredu njezinog prava na poštovanje privatnog života, a ne sam čin transfuzije krvi. ESLJP je tu odluku odlučio razmotriti u činjeničnom i pravnom i kontekstu u kojem je donesena. Imajući na umu važnost

postupovnih jamstava koja proizlaze iz članka 8. Konvencije, ESLJP je analizirao način na koji je postupak donošenja odluke pokrenut, proveden te naknadno preispitan od strane nacionalnih vlasti, kako bi utvrdio jesu li te vlasti postupale poštujući pravo na osobnu autonomiju podnositeljice zahtjeva kao pripadnice Jehovinih svjedoka.

¹⁸ Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

¹⁹ Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

²⁰ Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

ESLJP je utvrdio da je miješanje u pravo na poštovanje privatnog života podnositeljice bilo u skladu sa španjolskim zakonom te je imao malo za cilj zaštitu zdravlja podnositeljice. Ostalo je razmotriti pitanje nužnosti takvog miješanja u demokratskom društvu. U kontekstu nužnosti, ESLJP je analizirao:

- i. **pravo pojedinca na osobnu autonomiju** koje u području zdravstvene skrbi predstavlja opće i temeljno načelo zaštićeno univerzalno priznatim pravilom na slobodni i informirani pristanak²¹;
- ii. **obvezu države da zaštiti život i zdravlje pacijenata** koja, u slučajevima kada se odlučuje o okončanju života, uključuje uspostavu postojanih pravnih i institucionalnih jamstava u odgovarajućem postupku donošenja odluka, kako bi se osiguralo da se odluka s takvim posljedicama bude eksplicitna, nedvosmislena, slobodna i informirana;
- iii. **postupovna jamstva koja proizlaze iz članka 8. Konvencije** koji, unatoč tome što članak 8. Konvencije ne sadrži izričitu procesnu normu, pretpostavlja da kada se donose odluke koje zadiru u privatni život osobe, proces donošenja odluke mora biti pravičan i takav da poštuje interese koji se štite predmetnim člankom.

ESLJP je u ovom predmetu morao po prvi put razmotriti kako pomiriti obvezu države da zaštiti pravo na život i tjelesni integritet pacijenta s obvezom poštovanja osobne autonomije pacijenta u žurnoj medicinskoj situaciji. Pritom je potvrdio svoj ranije utvrđeni stav prema kojem odrasla, poslovno sposobna osoba ima pravo slobodno i svjesno odbiti medicinski tretman, čak i ako bi takva odluka mogla imati ozbiljne, pa i smrtonosne posljedice. Pravo na osobnu autonomiju pacijenta koje proizlazi iz članka 8. Konvencije nije apsolutno i može biti ograničeno u skladu s uvjetima propisanim stavkom 2. tog članka. Dodatno, u slučaju stvarne i neposredne opasnosti za život pojedinca, pored obveze da štiti osobnu autonomiju pojedinca za državu se aktivira i obveza zaštititi i pravo na život sukladno članku 2. Konvencije. No, u toj situaciji javni interes za očuvanjem života i zdravlja pacijenta ipak mora ustuknuti pred njegovim osobnim pravom da upravlja vlastitim životom te prihvatiti ili odbije određenu vrstu liječenja jer navedeno predstavlja ključan element njegovog prava na samoodređenje i osobne autonomije ([Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije](#), br. 302/02, stavak 136., 10. lipnja 2010.). Kada pacijent donosi odluku o odbijanju životno važnog liječenja, posebice u hitnoj situaciji, potrebno je osigurati da je takva odluka donesena slobodno i autonomno od strane osobe koja ima poslovnu sposobnost i koja je svjesna posljedica svoje odluke. Također, takva odluka – čije postojanje mora biti poznato medicinskom osoblju – mora biti primjenjiva u konkretnim okolnostima, odnosno mora biti jasna, konkretna i nedvosmislena u pogledu odbijanja liječenja te predstavljati trenutni stav pacijenta o tom pitanju. Ako postoje osnovane sumnje u volju pacijenta, zakonito je primijeniti nužno medicinsko liječenje koje tada ne predstavlja kršenje prava na osobnu autonomiju. ESLJP je zaključio da je takav pristup u skladu s člankom 8. Konvencije iz Oviedo. Konačno, po provedenoj komparativnoj analizi pravnih sustava država članica Vijeća Europe, ESLJP je priznao važnost i potrebu pridavanja značaja prethodno iskazanoj volji i anticipiranim medicinskim naredbama

²¹ [Konvencija za zaštitu ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine: Konvencija o ljudskim pravima i biomedicine međunarodni je ugovor Vijeća Europe usvojen u Oviedu](#) (Španjolska) 4. travnja 1997., a stupila je na snagu 1. prosinca 1999. godine. To je prvi obvezujući međunarodni instrument koji ujedinjuje medicinu i ljudska prava.

pacijenata, ali i naveo da po pitanju provedbe i pravnog uređenja takvih naredbi postoji raznolika praksa u državama članicama zbog čega je ESLJP zauzeo stav da pitanje njihove pravne snage spada u područje slobode procjene pojedine države članice.

ESLJP je već u predmetu [*Reyes Jimenez protiv Španjolske*](#) (br. 57020/18, 8. ožujka 2022.) utvrdio da je španjolski pravni okvir za davanje pristanka i anticipiranih medicinskih naredbi usklađen s Konvencijom iz Ovieda. Španjolski sustav poštuje autonomiju pacijenata, uravnotežujući njihova temeljna prava s obvezama države i javnim interesima. Također, praksa ustavnog suda priznaje pravo poslovno sposobnog pacijenta da odbije liječenje, čak i u slučaju mogućih smrtonosnih posljedica, uz naglasak na nužnost, proporcionalnost i autonomiju, a tužena država je uvela i mjere za učinkovitu provedbu tih uputa u cijelom zdravstvenom sustavu. Obvezu da pacijenti moraju pisano odbiti liječenje ESLJP ne smatra suprotnom jamstvima članka 8. Konvencije.

ESLJP je ključnim smatrao postupak i okolnosti u kojima je dežurni sudac donio odluku o transfuziji krvi podnositeljici. Naime, nakon što je podnositeljica kolima hitne pomoći upućena u specijalnu bolnicu u Madridu, liječnici lokalne bolnice, sukladno standardnoj praksi u Španjolskoj, telefaksom su se obratili dežurnom sucu sa žurnim zahtjevom za uputom kako postupiti. No, pritom su propustili navesti neke ključne informacije poput – imena, dobi, postojanja prethodno sastavljene anticipirane medicinske naredbe te najvažnije, činjenice da je pacijentica prethodne noći potpisala obrazac informiranog pristanka u kojem izričito obje

Ne može se reći da je španjolski sustav primjereno odgovorio na podnositeljičin prigovor da su njezine želje neopravdano zanemarene. Naime, zbog propusta koji su se dogodili u postupku odlučivanja inter alia u komunikaciji između zdravstvenog osoblja i dežurnog suca doveli su do toga da je spornom odlukom ovlast odlučivanja o liječenju i životu podnositeljice prenesena s podnositeljice na liječnike.

transfuziju. Umjesto toga, pogrešno su naveli da je podnositeljica usmeno odbila sve vrste liječenja, što je dežurnog suca navelo na pogrešan zaključak da ne postoji pisan i valjan iskaz volje podnositeljice. U žurnoj situaciji dežurni sudac je nakon konzultacija sa sudskim medicinskim vještakom i državnim odvjetnikom odobrio transfuziju, pozivajući se na pravo na život i ne uzimajući posebno u obzir pravo podnositeljice na osobnu autonomiju i davanje pristanka za određeno liječenje. Nakon primitka odluke dežurnog suca, ona je provedena bez da je podnositeljica ili ikoji član njezine obitelji bio upoznat sa sadržajem odluke, iako je podnositeljica bila pri svijesti prije operacije i medicinskog zahvata. Upravo zbog činjenice da je podnositeljica zahtjeva bila svjesna prije ulaska u operacijsku salu, nacionalni sud koji je odlučivao o žalbi podnositeljice protiv odluke dežurnog suca smatrao je da ona zadržala sposobnost izražavanja svoje volje zbog čega njezina anticipirana medicinska naredba nije bila primjenjiva u danim okolnostima.

ESLJP je izrazio razumijevanje za probleme s kojima su se nacionalne vlasti i medicinsko osoblje susreli u predmetu podnositeljice zbog ograničenja koja su svojstvena sudskom postupku i žurnosti koju je zdravstveno stanje podnositeljice zahtijevalo. Cijenio je da su poduzete radnje bile motivirane nastojanjem da se osigura učinkovito liječenje pacijenta

koji je pod njihovom skrbi. Sud stoga nije doveo u pitanje procjenu nacionalnih vlasti o ozbiljnosti podnositeljičina stanja u to vrijeme, žurnost potrebe za liječenjem, raspoloživost medicinskih opcija u danim okolnostima, niti činjenicu da podnositeljici toga dana spašen život. Međutim, španjolski sustav nije primjereno odgovorio na podnositeljičin prigovor da su njezine želje neopravdano zanemarene. Naime, propusti koji su se dogodili u postupku odlučivanja, *inter alia* u komunikaciji između zdravstvenog osoblja i dežurnog suca, doveli su do toga da je spornom odlukom ovlast odlučivanja o liječenju i životu podnositeljice prenesena s podnositeljice na liječnike. Posljedično, takav postupak odlučivanja nije pružio potrebna jamstva i poštovanje podnositeljičinog prava na osobnu autonomiju, zajamčenog člankom 8. Konvencije nije uspio u liječenje podnositeljice uskladiti s bitnim postulatom njezine vjeroispovijedi, zajamčene člankom 9. Konvencije. Stoga je ESLJP utvrdio povredu članka 8. Konvencije tumačenog u svjetlu članka 9. Konvencije.

PRAVEDNA NAKNADA

12.000 EUR podnositeljici na ime neimovinske štete

14.000 EUR podnositeljici na osnovi troškova i izdataka

KLJUČNE RIJEČI

- *pravo na poštovanje privatnog života*
- *pravo na poštovanje autonomije pojedinca*
- *sloboda vjeroispovijedi*
- *obveza zaštite zdravlja i života pacijenta*
- *postupovna jamstva*
- *pozitivne obveze države*

Sutkinja Elosegui iznijela je izdvojeno suglasno mišljenje isto kao i sudac Ktistakis kojem se pridružila sutkinja Mourou-Vikstrom. Sutkinja Seibert-Fohr iznijela je djelomično suglasno i djelomično suprotstavljeno mišljenje kojem su se pridružile sutkinje i suci Kucsko-Stadlmayer, Pastor Vilanova, Ravarani, Kuris, Lubarda, Koskelo i Bormann.

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

ZABRANA DISKRIMINACIJE

ČLANAK 14.

Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.

S PROTIV ČEŠKE

zahtjev br. 37614/22

presuda vijeća od 7. studenog 2024.

PODNOŠITELJ ZAHTEVA NIJE BIO DISKRIMINIRAN U OSTVARIVANJU SVOG PRAVA NA OBRAZOVANJE

ČINJENICE

Prvi podnositelj zahtjeva je imao Aspergerov poremećaj iz spektra autizma. Druga podnositeljica je majka prvog podnositelja. Nakon što je prvi razred osnovne škole započeo u drugoj redovnoj školi, prvi podnositelj je primljen u školu u Brnu, gdje je ostajao u produženom boravku. Specijalizirani obrazovni centar je izradio preporuku za integraciju podnositelja u školski sustav, u kojoj je naveo prirodu invaliditeta prvog podnositelja i preporučio uspostavu individualiziranog plana i programa rada učenika. Nakon što je novim mišljenjem utvrđeno da je prvom podnositelju potreban pomoćnik u nastavi, škola je tu mjeru planirala provesti početkom nove školske godine. Istovremeno, škola je pravilnikom o produženom boravku uvela novo pravilo kojim je određeno da bi od nove školske godine djeca s problemima u ponašanju ili djeca kojima je potrebna specijalizirana pomoć bila isključena iz produženog boravka. Krajem školske godine prvi podnositelj je prešao u novu školu. Podnositelji zahtjeva su pokrenuli postupak protiv škole zbog diskriminacije prvog podnositelja. Tijekom postupka, tada maloljetni prvi podnositelj zahtjeva, postavio je zahtjev da ga se sasluša izvan sudnice ili u prisutnosti kvalificirane osobe. Domaći sud je zatražio da podnositelji zahtjeva dostave izvješće liječnika ili psihologa koje potvrđuje da se s prvim podnositeljem može obaviti razgovor bez štetnih posljedica za njega. Budući da nisu mogli dostaviti takvu potvrdu, podnositelji zahtjeva su obavijestili sud da odustaju od tog zahtjeva, te da će pisanim putem dostaviti svoje očitovanje. Prvostupanjski sud je odbio zahtjev podnositelja navodeći da u predmetu podnositelja nije došlo ni do izravne ni do neizravne diskriminacije. Okružni sud u Brnu odbio je žalbu podnositelja, dok je Vrhovni sud odbio žalbu u kasacijskom postupku. Ustavni sud je ustavnu tužbu poglasio nedopuštenom.

PRIGOVORI

Podnositelji zahtjeva su pred ESLJP-om prigovorili da im je povrijeđeno pravo na zabranu diskriminacije (čl. 14. Konvencije) u vezi s čl. 2. Protokola br. 1 uz Konvenciju (pravo na obrazovanje) navodeći da je prvi podnositelj diskriminiran zbog svojeg invaliditeta, kao i da škola nije provela mjere razumne prilagodbe koje bi odgovarale njegovim specifičnim obrazovnim potrebama.

Također, prigovorili su nedostatku mjera razumne prilagodbe tijekom sudskog postupka, tijekom kojeg prvi podnositelj nije bio saslušan. ESLJP je zaključio da se taj prigovor podnositelja odnosi na pitanje jesu li domaći sudovi dovoljno uzeli u obzir interese i položaj prvog podnositelja zahtjeva, te ga je odlučio ispitati temeljem čl. 8. Konvencije.

OCJENA ESLJP-a

Članak 14. u vezi s čl. 2. Protokola br. 1 uz Konvenciju

Pravo na obrazovanje je neophodno za ostvarivanje ljudskih prava, te stoga ima bitnu ulogu u demokratskom društvu ([Velyo Veleov protiv Bugarske](#), br. 16032/07, st. 33., 27. svibnja 2014.). ESLJP je naglasio važnost temeljnih načela univerzalnosti i nediskriminacije u ostvarivanju prava na obrazovanje koja su više puta utvrđena u međunarodnim instrumentima. Također, istaknuo je da je inkluzivno obrazovanje prepoznato kao najprikladnije sredstvo jamčenja tih temeljnih načela ([Çam protiv Turske](#), br. 5100/08, st. 64., 23. veljače 2016.).

ESLJP je, pozivajući se na odredbu čl. 2. [Konvencije o pravima osoba s invaliditetom](#), presudio da se čl. 14. Konvencije mora tumačiti u svjetlu te odredbe u pogledu zahtjeva razumne prilagodbe koja ne predstavlja nesrazmjerno ili neprimjereno opterećenje, i koja je provedena prema potrebama određene situacije, a koju osobe s invaliditetom imaju pravo očekivati kako bi se osiguralo uživanje ili korištenje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda na ravnopravnoj osnovi s drugima. Upravo takva razumna prilagodba omogućuje ispravljanje nejednakosti koje, budući da se ne mogu opravdati, predstavljaju diskriminaciju ([Çam protiv Turske](#), br. 5100/08, st. 65., 23. veljače 2016.).

ESLJP je naveo da prvom podnositelju nije bilo uskraćeno pravo na obrazovanje. Školu u Brnu je pohađao do kraja školske godine, u skladu s odgovarajućim nastavnim planom i programom, te je potom nastavio obrazovanje bez prepreka u drugoj školi.

Prvi podnositelj je bio izložen restriktivnim mjerama za koje je ESLJP naveo da se mogu činiti neprimjerenima i diskriminirajućima, posebice kada se odnose na djecu koja trpe od poremećaja iz autističnog spektra. Međutim, u domaćim postupcima je utvrđeno da se nije radilo o sankcijama već o mjerama koje su bile usmjerene održavanju reda radi otklanjanja izoliranih incidenata, a u kojima su sigurnost podnositelja zahtjeva i nesmetano odvijanje nastave bili ozbiljno ugroženi. Nadalje, prvi podnositelj nije bio obuhvaćen spornom mjerom kojom su se od pohađanja produženog boravka isključila djeca kojima je bila potrebna specijalizirana pomoć, jer je prije početka primjene te mjere napustio

školu. ESLJP je prihvatio stav čeških vlasti da nije postojala uzročna veza između donošenja nove mjere i odlaska podnositelja u drugu školu.

ESLJP je bio svjestan činjenice da svako dijete ima specifične obrazovne potrebe, što se posebno odnosi na djecu s invaliditetom. Međutim, naveo je da nije njegova uloga definirati koje mjere je potrebno provesti kako bi se ispunili obrazovni zahtjevi djece s invaliditetom. Nacionalne vlasti su u načelu u boljem položaju od međunarodnih sudaca odlučivati o konkretnim potrebama svojih državljana. Pritom države trebaju biti posebno obzirne na utjecaj tih mjera na osobe s invaliditetom, čija se posebna ranjivost ne smije zanemariti.

ESLJP je utvrdio da su se podnositelji zahtjeva suočili s teškom situacijom koja je dijelom proizašla iz propusta države. Međutim, razvidno je da su nacionalne vlasti bile svjesne svojih obveza da prvom podnositelju osiguraju učinkovito obrazovanje bez diskriminacije, nisu zanemarivale njegove poteškoće te su nastojale pronaći učinkovito rješenje tih poteškoća. Slijedom navedenog, ESLJP je naveo da se školi ne može prigovoriti da nije postupila s dužnom pažnjom kako bi podnositelju zahtjeva omogućila pohađanje škole u uvjetima koji su bili, koliko je to bilo moguće, jednaki onima koja su uživala druga djeca.

ESLJP je naveo da prvom podnositelju nije bilo uskraćeno pravo na obrazovanje. Školu u Brnu je pohađao do kraja školske godine, u skladu s odgovarajućim nastavnim planom i programom, te je potom nastavio obrazovanje bez prepreka u drugoj školi.

Zaključno, ESLJP je utvrdio da nije došlo do povrede čl. 14. u vezi s čl. 2. Protokola br. 1. uz Konvenciju.

Članak 8. Konvencije

Djeca ostvaruju pravo na autonomiju sukladno njihovoj dobi, te se to pravo postupno povećava kako odrastaju, i to kroz pravo da izraze svoje mišljenje i budu saslušana. Članak 12. [Konvencije o pravima djeteta](#), među ostalim, propisuje da će se djetetu koje je sposobno formirati vlastito mišljenje omogućiti slobodno izražavanje tog mišljenja te će se istom pridati dužna važnost, u skladu s dobi i zrelošću djeteta. Posebice, djetetu se mora dati mogućnost da bude saslušano u svakom sudskom ili upravnom postupku koji ga se tiče, bilo izravno ili putem predstavnika ili putem određene organizacije, u skladu s postupovnim pravilima nacionalnog prava. ESLJP je naveo da se ista načela *mutatis mutandis* primjenjuju i na sve sudske ili upravne postupke koji utječu na prava djece prema čl. 8. Konvencije. Štoviše, ne može se reći da je u proces donošenja odluke bilo dovoljno uključeno dijete koje, iako je bilo sposobno za rasuđivanje, nije mu dana prilika da bude saslušano i izrazi svoje mišljenje.

Međutim, ESLJP je naglasio da je prvi podnositelj patio od poremećaja iz autističnog spektra te je i sam izrazio strah od oživljavanja negativnih sjećanja. Stoga, ESLJP nije mogao kritizirati suca prvog stupnja jer je zatražio da liječnik ili psiholog potvrde da se prvi podnositelj može saslušati bez štetnih posljedica za njega. Slijedom navedenog, ESLJP je

prihvatio da su nacionalni sudovi mogli legitimno smatrati da je odsutnost prvog podnositelja s rasprave težila zaštititi njegovih interesa, kao i da je njegovo učinkovito sudjelovanje osigurano putem pisanih očitovanja i putem njegovog odvjetnika. Također, nacionalni sud je dao obrazložen odgovor na zahtjev podnositelja. Stoga, ESLJP je prihvatio da je, s obzirom na posebne okolnosti slučaja, prvi podnositelj bio dovoljno uključen u predmetni postupak.

Zaključno, ESLJP je utvrdio da je podnositelj, sukladno okolnostima ovog predmeta, bio dovoljno uključen u predmetni postupak, te je taj prigovor odbacio kao očito neosnovan.

KLJUČNE RIJEČI

- *zabrana diskriminacije*
- *pravo na obrazovanje*
- *djeca s invaliditetom*
- *pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života*
- *sudjelovanje djeteta u sudskom postupku*

Službeni tekst odluke pogledajte [ovdje](#).

OPĆA ZABRANA DISKRIMINACIJE

ČLANAK 1. PROTOKOLA BR. 12

1. Uživlje svih prava određenih zakonom osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili drugi status.

2. Nitko ne smije biti diskriminiran od strane javnih tijela na bilo kojoj osnovi kako je navedeno u stavku 1.

FERRERO QUINTANA PROTIV ŠPANJOLSKE

zahtjev br. 2669/19

presuda vijeća od 26. studenog 2024.

ODREĐIVANJE GORNJE DOBNE GRANICE ZA PRISTUP POLICIJSKOJ SLUŽBI NIJE DOVELO DO POVREDE PRAVA NA OPĆU ZABRANU DISKRIMINACIJE

ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva, španjolski državljanin, prijavio se na javni natječaj za radno mjesto u policiji autonomne zajednice Baskije. Kao uvjet za prijam bilo je propisano da kandidati, u trenutku prijave, moraju imati navršenih 18 i manje od 35 godina. Iako je podnositelj u trenutku podnošenja prijave već imao navršenih 35 godina, njemu i drugim kandidatima u istoj situaciji, a koji su ispunjavali preostale uvjete za radno mjesto, dopušteno je sudjelovanje u natječaju. Podnositelj je uspješno položio različita testiranja, no njegova prijava je konačno odbijena jer je imao više od 35 godina. Podnositelj se bezuspješno žalio protiv te odluke. Neovisno o donesenoj odluci, podnositelj je stavljen na rezervnu listu privremenih policijskih službenika lokalne policije Baskije te je u toj ulozi privremeno služio skoro dvije godine, kada je zakonskim izmjenama promijenjena najviša dob za pristup policijskoj službi s 35 na 39 godina. Navedena izmjena odnosila se i na kandidate koji su uspješno položili testiranja povodom javnog natječaja, ali su odbijeni zbog njihove dobi. Posljedično, podnositelj je imenovan policijskim službenikom.

PRIGOVORI

Podnositelj je pred ESLJP-om prigovorio da nije dobio posao jer je bio diskriminiran temeljem svoje dobi. Tvrdio je da je ispunio sve fizičke i zdravstvene testove temeljem kojih je potvrdio da je bio u fizičkoj spremi postati policijskim službenikom. Podnositelj je svoj zahtjev temeljio na čl. 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju.

OCJENA ESLJP-a

Standardi koje je ESLJP razvio u svojoj sudskoj praksi u vezi sa zaštitom na temelju čl. 14. Konvencije, primjenjivi su i na zahtjeve koji su podneseni temeljem čl. 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju ([Napotnik protiv Rumunjske](#)²², br. 33139/13, st. 70., 20. listopada 2020.). Pri ostvarivanju prava i sloboda zajamčenih Konvencijom, čl. 14. pruža zaštitu od različitog postupanja koje nema objektivno i razumno opravdanje, a prema pojedincima u istovjetnim ili sličnim situacijama. Do primjene čl. 14. Konvencije će doći ako se osobe podvrgnute različitom postupanju nalaze u usporedivim situacijama, pritom uzimajući u obzir specifične okolnosti svakog pojedinog slučaja ([Fabian protiv Mađarske \[VV\]](#), br. 78117/13, st. 121. 5. rujna 2017.). Podnositelj zahtjeva koji tvrdi da je došlo do razlike u postupanju mora dokazati postojanje „usporedive ili slične situacije“.

Za potrebe čl. 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju, kao i čl. 14. Konvencije, razlika u postupanju predstavlja diskriminaciju ako nema objektivno i razumno opravdanje, te ako ne teži ispunjenju legitimnog cilja ili ako ne postoji razuman odnos proporcionalnosti između korištenih sredstava i cilja koji se želi postići ([Kovačević protiv Bosne i Hercegovine](#), br. 43651/22, st. 50., 29. kolovoza 2023.).

U području organizacije državnih i javnih službi, države ugovornice uživaju široko polje slobodne procjene, ponajviše u određivanju pravila pristupa i uvjeta zapošljavanja u javnom sektoru, a u skladu s obvezama prema Konvenciji.

I. Postojanje osnove za diskriminaciju zabranjene čl. 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju

Podnositelj zahtjeva je prošao i medicinske i fizičke dijelove testiranja, temeljem kojih se kvalificirao za jedno od ponuđenih radnih mjesta. Međutim, diskvalificiran je iz natječaja isključivo zbog svoje dobi, što je u smislu čl. 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju predstavljalo „drugi status“.

II. Postojanje slične ili usporedive situacije i razlike u postupanju temeljem dobi

U predmetu podnositelja su postojale dvije usporedive skupine: prva skupina, osobe mlađe od 35 godina koje su izrazile namjeru sudjelovati u javnom natječaju za popunjavanje slobodnih mjesta u policijskoj službi Baskije, te druga skupina, osobe starije od 35 godina koje su izrazile namjeru sudjelovati u istom natječaju. Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio

²² Sažetak presude je dostupan na [hrvatskom jeziku](#).

da je podnositelj bio podvrgnut različitom postupanju temeljem svoje dobi, te je na Sudu bilo da utvrdi je li ta razlika u postupanju bila objektivno i razumno opravdana.

III. Je li razlika u postupanju težila ispunjenju legitimnog cilja te je li bila opravdana

Eventualni fizički nedostaci koji se javljaju pri obavljanju policijske dužnosti vjerojatno bi imali značajne posljedice ne samo za policijske službenike, već i za druge osobe, kao i za održavanje javnog reda.

Polje slobodne procjene država ugovornica u području određivanja pravila o pristupu i uvjetima zapošljavanja u javnom sektoru, uključuje i zapošljavanje u policijskim službama. ESLJP je naveo da se ne mogu sve razlike u postupanju temeljem dobi smatrati teškim oblikom

diskriminacije, niti mogu imati istu važnost za pojedinačni interes u pitanju. ESLJP je primijetio da podnositelj zahtjeva nije pripadao ranjivoj skupini, s obzirom da je htio sudjelovati u natječaju za policijskog službenika, a ne ostvariti temeljno pravo izričito priznato Konvencijom. Slijedom navedenog, ESLJP je smatrao da su nacionalne vlasti uživale široko polje slobodne procjene.

U presudi²³ koja se odnosila na drugog kandidata u spornom javnom natječaju, Sud Europske unije je zaključio da je potreba da se osigura operativna spremnost i dobro funkcioniranje policijske službe predstavljalo legitimni cilj u smislu čl. 4. st. 1. [Direktive 2000/78/EZ](#). Sud Europske unije je proveo detaljnu analizu osporene mjere i argumenata koje su španjolske vlasti navele kako bi istu opravdale, odnosno da je postavljanje gornje dobne granice za pristup radnim mjestima policijskih službenika imalo za cilj osigurati dobru fizičku spremu baskijske autonomne policije, kao i njezinu učinkovitost te pravilan rad. ESLJP je prihvatio objašnjenje španjolske Vlade te je naveo da iako se odluka da se podnositelju zahtjeva ne omogući pristup određenom radnom mjestu uistinu zasnivala na činjenici da je bio stariji od određene dobi, cilj te mjere nije bio isključiti ga, već osigurati učinkovito djelovanje policijskih snaga. ESLJP je smatrao da je navedeno predstavljalo legitimni cilj prema čl. 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju.

ESLJP je prihvatio i argument španjolske Vlade da je dob relevantan čimbenik u pogledu fizičkih sposobnosti osobe. Sukladno zakonskom uređenju, policijske snage autonomne zajednice Baskije imaju zadaću pružati zaštitu osobama i imovini, te jamče slobodno ostvarivanje njihovih prava i sloboda te osiguranje sigurnosti građana na cijelom teritoriju autonomne zajednice. Stoga, priroda dužnosti policijskih službenika nije administrativna, već operativna ili izvršna te zahtijeva posebnu fizičku sposobnost. Štoviše, eventualni fizički nedostaci koji se javljaju pri obavljanju policijske dužnosti vjerojatno bi imali značajne posljedice ne samo za policijske službenike, već i za druge osobe, kao i za održavanje javnog reda. Upravo zbog toga zahtjev da policijski službenici moraju posjedovati određene fizičke sposobnosti mogao se smatrati bitnim i odlučujućim profesionalnim zahtjevom pri provođenju spornog natječaja.

²³ Presuda Suda Europske unije [Gorka Salaberria Sorondo protiv Academia Vasca de Policía y Emergencias](#) od 15. studenog 2016.

Nadalje, posjedovanje posebnih fizičkih sposobnosti bi se trebalo ocijeniti i dinamički, uzimajući u obzir godine službe koje će policijski službenik ostvariti nakon zapošljavanja, a ne samo statički, odnosno prilikom testiranja u okviru natječaja za zapošljavanje. Unatoč činjenici da je podnositelj u trenutku javnog natječaja bio u optimalnom fizičkom stanju, a s obzirom na prirodu dužnosti policijskog službenika, bilo je potrebno osigurati da te fizičke sposobnosti postoje tijekom određenog duljeg vremenskog razdoblja. ESLJP je naveo da se nije mogao zanemariti ni utjecaj protoka vremena na fizičku spremu policijskih službenika, osobito uzimajući u obzir informacije koje je dostavila španjolska Vlada, a iz kojih proizlazi da policajci od 56. godine života imaju pravo na zakonsko smanjenje godišnjeg radnog vremena, kao i na izuzeće od noćnog rada i ophodnji izvan policijskih prostorija. ESLJP je ponovio da takva pitanja unutarnje organizacije spadaju u polje slobodne procjene država ugovornica. Nacionalne vlasti su u boljem položaju od ESLJP-a da odrede dobnu granicu za pristup policijskoj službi, i to kako bi se osiguralo da izabrani kandidati imaju sposobnost obavljati dodijeljene im funkcije.

Unatoč činjenici da je podnositelj u trenutku javnog natječaja imao više od 35 godina, privremeno mu je bilo dopušteno sudjelovati u svim fazama natječaja. Nadalje, iako je njegov zahtjev u konačnici odbijen zbog dobi, podnositelj je stavljen na rezervni popis za zapošljavanje kao policijski službenik u Baskiji, te je gotovo dvije godine privremeno radio kao lokalni policijski službenik. Konačno, ESLJP je istaknuo da je gornja dobna granica za pristup radnom mjestu policijskog službenika podignuta na 38 godine, te je ta zakonska izmjena popraćena prijelaznom mjerom kojom je kandidatima koji su prethodno odbijeni samo temeljem svoje dobi, omogućeno da se odmah pridruže policijskoj službi.

Zaključno, ESLJP je utvrdio da je postavljanje gornje dobne granice za pristup radnom mjestu policijskog službenika bilo nužno kako bi se osigurala i održala potrebna spremnost policijskih snaga. Štoviše, ponovio je da je polje slobodne procjene država u tom području široko, a nacionalne vlasti su opravdale nužnost te mjere relevantnim i dostatnim razlozima.

Slijedom navedenog, nije došlo do povrede čl. 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju.

KLJUČNE RIJEČI

- *opća zabrana diskriminacije*
- *pravo na jednak pristup javnim službama*
- *diskriminacija temeljem dobi*

Sudac Serghides, sutkinja Elósegui i sudac Krenc su dali izdvojeno suglasno mišljenje.

Službeni tekst odluke pogledajte [ovdje](#).